

NOTAT

om kontrol med kemikalier

*Fiaskoen
lurer for EU's
nye kemilov*

**Velkommen til risikosamfundet
Virksomhedernes egenkontrol i kaos
Nano: Fremtid uden kontrol**

NOTAT går i dybden og giver indsigt hver måned

TILBUD TIL NYE LÆSERE:

Få det første nummer for 29,50 kr. og styr selv hvilke temanumre der ønskes.

www.notat.dk

Ekstra eksemplarer af dette og tidligere numre kan købes til undervisning eller møder. Send en e-mail til notat@notat.dk eller ring på tlf. 86 48 16 00 og få et tilbud.

Du kan nu styre dit abonnement helt selv. Gå ind på www.mitabonnement/notat.dk og tast dit abonnementsnummer – her kan du »pausere«, som vi kalder det. Du vælger bare at springe over, hvis det kommende tema ikke interesserer dig, eller hvis du i en periode ikke har tid til NOTAT-læsning. Så forlænges dit abonnement bare. Mere fleksibelt kan det ikke være.

Hvis du flytter eller ønsker ændringer i dit abonnement, klarses det også på hjemmesiden.

Styr selv dit abonnement på: www.mitabonnement/notat.dk

Abonnementsservice:
NOTAT, Ved Søen 1, Jels, 6630 Rødding, tlf. 70 26 16 48
abonnement@notat.dk
Konto til abonnement: Reg. nr. 7990
Konto nr. 2031982

Priser på NOTAT:
Almindelig stykpris:
49,50 kr. ved betaling pr. nummer
45,50 kr. ved betaling for 3 numre = 136,50
43,25 kr. ved betaling for 6 numre = 259,50
41,25 kr. ved betaling for 12 numre = 495,-

Rabat stykpris for studerende og pensionister:
38,00 kr. ved betaling pr. nummer
35,00 kr. ved betaling for 3 numre = 105,-
33,00 kr. ved betaling for 6 numre = 198,-
31,00 kr. ved betaling for 12 numre = 372,-

Institutioner og foreninger stykpris:
68,00 kr. ved betaling for 6 numre = 408,-
66,00 kr. ved betaling for 12 numre = 792,-

Redaktion: NOTAT, Christiansborg, 1240 København K.
redaktionen@notat.dk

I redaktionen: Åge Skovrind, Erling Böttcher (ansv.), Anders Rom Dahl, Staffan Dahllöf, Pelle Christy Geertsen, Kenneth Haar, Luise Pihl og Sven Skovmand.
NOTAT udgives i samarbejde med ind/dem-gruppen i EU-Parlamentet og EUD.

Lay-out og tryk: NOTAT Grafisk, 86 48 16 00
Forsidefoto: Scanpix

Europa-Nævnet har støttet at dette tema kan trykkes i et større oplag og tilbydes til undervisningsbrug.

Regnskab, annoncer og ledelse:
NOTAT, Nordkystvejen 2 F, 8961 Allingåbro, tlf. 86 48 16 00, notat@notat.dk
CVR nr.: 18411008

Indhold

Guide til dit kemiske liv	4
Fra vi står op, til vi går i seng, er vi omgivet af kemi.	
Fiaskoen lurur	6
Kemiagenturet har sat 15 stoffer på kandidatlisten over de farligste stoffer. På miljøbevægelsernes egen liste er der 257.	
De syv udvalgte	8
Omkring 100.000 kemikalier er i brug. Syv af dem skal der kigges nærmere på. I første omgang.	
Ingen danske indspark	8
Danmark har ikke meldt et eneste stof ind på kandidatlisten over farlige stoffer.	
Virksomheder råber på hjælp	10
Branchens egen registrering er »det rene kaos«.	
Lang vej til fælles regler	12
Danmark vil videreføre sin egen liste over uønskede stoffer.	
Embedsmænd har magt over farlige stoffer	13
Om EU's komite-procedure.	
Forbudt i Canada – tilladt i EU	14
Stoffet Bisphenol A er for alvor kommet i søgelyset den sidste tid— ikke mindst når det gælder brugen i sutteflasker.	
Kemi-industrien udvandede loven	16
Skræmmebilleder, tvivlsomme analyser og forhalingstaktik var redskaber i en storstilet lobbykampagne.	
Kampen om den ene promise	19
Danmark og fem andre lande er uenige i tolkning af reglerne	
Halvt tomt eller halvt fuldt	20
Politikerne er uenige om hvorvidt reglerne overhovedet er den rigtige vej fremad.	
Stadig farlige stoffer i elektronik	22
EU-Kommissionen trodsrer anbefalingen fra sit eget konsulentfirma.	
Fremtidens teknologi i det vilde vesten	24
Ingen aner om de nye nanopartikler skader mennesker og miljø.	
Velkommen til risikosamfundet!	26
Som samfund kan vi se truslerne, men vi oplever at vi ikke kan gøre noget ved dem.	
Det handler EU's kemikalielovgivning om	29
Hovedpunkterne for registrering, vurdering og godkendelse	

Kemisk kaos og sneglefart

Efter næsten ni års diskussioner vedtog EU en ny kemikalie-lovgivning i december 2006. Loven trådte i kraft 1. juli 2007. NOTAT giver i dette nummer en slags status over hvordan det går med at få styr på de mere end 100.000 kemikalier på markedet i Europa.

Lad os røbe med det samme: Det går i sneglefart og er kaotisk. Men vi er trods alt kun lige ved begyndelsen.

Det lykkedes kemi-industrien at udvande loven kraftigt i forhold til de oprindelige hensigter (side 16). Alligevel er der blandt de fleste udbredt tilfredshed med at det overhovedet lykkedes at få vedtaget REACH-loven (REACH står for registrering, evaluering og godkendelse af kemikalier). Men der er adskillige problemer. Dem kan du læse om i vores oversigt på side 28.

Et problem er simpelt hen tiden.

REACH bliver først fuldt ud gennemført om 13 år, i år 2022. Hvis man siger 9 års forberedelse, plus 15 års iværksættelse, når vi op på i alt 24 år. I de år venter man. I øjeblikket venter man ekstra meget. Også de nationale myndigheder har brugt meget tid på at få startfasen i REACH løbet i gang (side 12). Denne indbyggede sløvhed får nogle politikere til helt at være imod principperne i

REACH for i stedet at tale om mindre EU-harmonisering og mulighed for nationale strammere regler, mens de fleste bakker op om det indre marked og fælles kemi-regler – det lader vi nogle EU-politikere diskutere (side 20).

Endnu vil ingen dømmes over hvordan det går med kemi-loven. Men miljøorganisationerne er allerede begyndt at advare mod en lurende fiasko – hvis uendelige undersøgelser forhaler de ønskede opstramninger. Indtil videre har EU's nye kemikalieagentur i Finland udformet en liste med 7 potentielt farlige stoffer som skal undersøges nærmere (side 8). Også industrien murrer – den har under lovprocessen lobbyet for mindre styring fra myndighedernes side. Nu har de selv fået ansvaret for at registrere deres produkter – men der er så meget kaos at man ligefrem råber på hjælp fra myndighederne (side 10).

Vi andre – der lever med de mange kemikalier hver dag – er spændte på hvordan vi sikres i det en tysk sociolog allerede i 1986 kaldte »risikosamfundet« (side 26). Du ønskes god kemi-læselyst.

Erling Böttcher
redaktør

Guide til dit kemiske liv

Fra vi står op, til vi går i seng er vi omgivet af kemi. Stort set alt er farligt – hvis man får for meget. NOTAT bringer her en oversigt over den farlige kemikaliezone du dagligt befinder dig i, selv om du bliver i dit eget hjem og spiser sundt.

DEN DAGLIGE DOSIS. Der gik helt mode i det i årene op til vedtagelsen af EU's kemilovgivning. Den svenske EU-kommissær Margot Wallström lagde for i november 2003 med at få sit blod testet for kemiske stoffer. I alt 28 kemikalierester indeholdt kommissæren, herunder brandhæmmende stoffer og det hormonforstyrrende stof PCB. Det havde sikkert været flere hvis hun ikke havde født børn og ammet, da det er en måde at komme af med nogle stoffer – for at give dem videre til sine børn.

Året efter testede WWF – Verdensnaturfonden 13 af EU's miljøministre. Blandt andet den danske bar rundt på ikke færre end 36 stoffer. Og herhjemme lod Greenpeace en gruppe danske personligheder teste for kemikalier i kroppen – med samme alarmerende resultat.

Så skulle det være slået fast: Mange kemiske stoffer ophober sig i naturen, i fødekæden og dermed i mennesker og arves videre. Der er grund til at passe på.

Over 100.000 kemiske stoffer produceres og sælges i EU, heraf er ca. halvdelen skadelige for miljøet eller sundheden, skønnede EU-Kommissionen i år 2000.

Nogle af de kemiske stoffer i vores omgivelser kan komme ind i kroppen. Der er tre veje stofferne kan vandre for at komme ind i vores blod og videre rundt i kroppen: Gennem huden, gennem munden eller gennem næsen.

Alle stoffer er giftige – hvis man får for meget af dem. Nogle mennesker kan tåle mere af et kemisk stof end andre. Men alle kan få for meget. Og hvor meget er så for meget? Det er det store spørgsmål når EU fastsætter grænseværdier.

Hertil kommer at mange af de kemiske stoffer måske ikke er så farlige hver især, men hvis flere forskellige kemikalier bringes sammen, kan de måske forstærke hinanden – den såkaldte »cocktail-effekt«. ♦

HAVEN

Solbad? Ja, tak – men husk solcremen. Det kemiske filter virker ved at kemiske stoffer går i forbindelse med stoffer i huden. Visse typer kemiske solfiltre er mistænkt for at være sundhedsskadelige. I udlandet skal du undgå solcremer som indeholder stoffet 4-MBC (4-methyl-benzylidene-camphor). Dette stof findes ikke i solcremer, som sælges i Danmark.

Svømmetur? Ja, tak – men swimmingpoolen holdes fri for bakterier med skrappe midler som klor, saltsyre og kationisk tensid. Hvis man tømmer poolvandet direkte ud på jorden kan kemikalierne trænge ned i grundvandet og forurene drikkevand.

Luge ukrudt? For at bekæmpe ukrudtet kan man sprøjte med et utal af forskellige kemikalier.

Gøde planter? Kunstgødning kan ved overdrevent brug sive ned i grundvandet.

Gyngetur til børnene? Gyngestativet er ofte trykimprægneret. Træet er grønt, fordi der er kobber i. Måske også andre miljøskadelige stoffer.

Slappe af i stolen? Plastmøbler kan være lavet af det skadelige PVC.

BRYGGERSET

Vaske tøj? De fleste tensider – som ifølge reklamerne konstant vasker endnu bedre – er giftige for vandmiljøet. Optisk hvidt er giftigt for vandmiljøet.

Skylle tøj? Skyllmidler indeholder kationisk tensid, der er skadeligt for miljøet. Skyllmidler er også tilsat både parfume og farvestoffer som flere og flere får allergi af.

Pudse sko? Midler til at pudse sko med kan indeholde organiske opløsningsmidler som kan give hjernesker, f.eks. terpentiner.

Gøre rent? Klorholdige rengøringsmidler er krasse sager som næsten alle indeholder natriumhypoklorit som er skadeligt for vandmiljøet. Kalkfjerner indeholder ofte skadelige til sætningsstoffer.

Male? Maling og lak er nogle af de produkter, der indeholder flest uønskede kemikalier.

Dekorere? F.eks. guldspray indeholder organiske opløsningsmidler.

BADEVÆRELSET

Tandpasta? Måske tilsat sodiumlaurylsulfate/ natriumlaurylsulfat (forkortelser: NLS, SLS, SDS), mistænkt for at give blister i munden.

Creme? Nogle emulgatorer kan give allergi (f.eks. lanolin og tri-ethanol-amin).

Duftblokken? Der findes 2.500 forskellige duftstoffer. 26 af dem er særligt allergifremkaldende.

Flydende håndsæbe? Måske tilsat det allergifremkaldende konserveringsmiddel MG (Methylidibromoglutaronitril).

Make-up: Konserveringsmidlerne propylparaben, butylparaben, isopropylparaben og isobutylparaben er hormonforstyrrende.

Hårfarve? Især de sorte og røde farvestoffer er skrap kemi som kan give kløe, eksem, rødme og væskende blærer.

Deodorant? Måske er den tilsat allergifremkaldende parfume, og måske også det bakteriedræbende kemikalie triclosan der er mistænkt for at skabe penicillin-resistens.

KØKKENET

Udover maden er der masser af kemi i køkkenet.

Dåsemad? Sodavandsdåser laves af aluminium som er meget energi-krævende at fremstille. Konserverdåser er ofte lavet af hvidblik som er jern med et overtræk af tin. Meget store mængder tin kan give forgiftninger.

Husholdningsfilm? Kan være tilsat kemiske blødgørere som kan vandre over i maden.

Keramikfadet? De flotte farver i glasuren på det gamle fad (mere end 10 år) indeholder tungmetaller som bly og cadmium.

Plastposer? Der findes mere end 100 forskellige slags plast. Noget er ikke beregnet til mad, kun særlig plast må bruges i microovn. Overholdes reglerne ikke vil der vandre kemiske stoffer over i maden.

Stegepanden? Teflon (eller tefal) er belægning på især stegepander. Teflon er under mistanke for at være hormonforstyrrende.

Opvasken? Sæbe til opvaskemaskinen er et skrap middel som ikke er godt for vandmiljøet.

VÆRELSET

Smykker? Mange sølvsmykker er tilsat det billigere metal nikkel som kan fremkalde allergi.

Parfume? Der kan være flere hundrede duftstoffer i en enkelt parfume – for at give den duft, vi kan lide. Parfume kan give allergi ved kontakt med huden.

Levende lys? Duftlys indeholder duftstoffer der kan give allergi.

Computer? Plasten i computere bliver meget varm, og er derfor ofte tilsat bromerede flammehæmmere som er hormonforstyrrende.

Nyt tøj? Der bruges tusindvis af forskellige kemikalier i produktionen af tøj, og nogle kan give allergi.

Fiaskoen lurer

Kemi-agenturet har sat 15 stoffer på en kandidatliste over stoffer som måske bør forbydes. Hvis REACH fortsætter i det tempo, bliver det en enorm fiasko, siger miljøbevægelserne, som har lavet deres egen liste med 257 af de farligste stoffer.

LANGSOMT OPTRÆK. En hostende og haltende opstart. Det er hvad miljøorganisationerne mener om REACH. Grundlæggende er man positive over for den lovgivning, man også har været med til at kæmpe for.

»REACH er en helt ny type lovgivning, i udgangspunktet den mest progressive i verden. Men mange elementer vækker uro, og det bliver en uhyre svær proces,« siger Per Rosander, som er direktør for det internationale kemi-sekretariat i Göteborg, ChemSec. En organisation stiftet i 2002 af fire svenske miljøbevægelser, med det erklærede formål at arbejde for en giftfri verden ved at bringe virksomheder, EU-ledere og miljøfolk sammen.

»Vi ved ikke hvordan det kommer til at gå,« siger Per Rosander.

»Lige nu ser vi at vurderingen af de allerfarligste stoffer bliver uendeligt langtrukket. Vi kalder strategien »Paralysis by analysis« – altså at man stopper processen ved at blive ved med at kræve stofferne yderligere analyseret. Hvis man kun får vurderet 15 stoffer om året, underminerer man hele troværdigheden i systemet.«

Risiko for fiasko

En væsentlig del af succesen for REACH vil være hurtigt at få erstattet brugen af de allerfarligste stoffer med mere sikre alternativer.

Det gælder stoffer som er under stærk mistanke for at være kræftfremkaldende eller har en meget lang levetid i vores kroppe eller i naturen.

På listen og hvad så?

Når et mistænkt stof kommer på kandidatlisten vil der for mange virksomheder være grund til at tage affære – selv om listen bare er en slags forvarsel om et eventuelt kommende forbud.

Alle som mistænker at de sælger et produkt med et indhold på mere end 0,1 vægtprocent af nogle af – foreløbig 15 – stofferne på listen skal gøre sig klart, hvorvidt det er tilfældet eller ej. Dette er ikke helt ligetil, da det er ganske uklart hvordan grænsen på 0,1 procent skal beregnes – se artikel på side 19.

Hvis nogen af stofferne indgår i produkter som andre virksomheder køber og bruger (»professionelle kunder«) har disse krav på at få det at vide. Ganske almindelige forbrugere skal også kunne få det oplyst indenfor 45 dage hvis de henvender sig og spørger.

Til det formål skal der skrives et sikkerhedsdatablad.

Fra år 2011 skal Kemiagenturet ECHA have fået en indberetning hvis virksomheden bruger mere end 1 ton af et stof på kandidatlisten.

Efterhånden vil stoffer på kandidatlisten overføres til en godkendelsesliste, også kaldet en bilag XIV (14)-liste, efter placeringen af bestemmelser i den store REACH-forordning.

ECHA vil komme med et første forslag om hvilke af stofferne på kandidatlisten som skal optages til godkendelseslisten, senest den 1. juni i år. Selve beslutningen vil derefter blive truffet af Kommissionen – se artikel side 13.

Bilag XIV-listen vil med tiden omfatte særligt farlige stoffer som skal udfases og erstattes af mindre farlige stoffer, men den vil ikke nødvendigvis blive en decideret forbudsliste.

Selv særlig problematiske stoffer vil være tilladt hvis risikoen for sundhed og miljø er tilstrækkelig kontrolleret, eller hvis de samfundsmæssige fordele opvejer risikoen, og der ikke findes egnede alternativer.

Dog skal enhver virksomhed som vil bruge et stof på bilag XIV-listen ansøge om en tidsbegrænset godkendelse (autorisation).

»Hvis man kun får vurderet 15 stoffer om året, underminerer man hele troværdigheden i systemet,« siger Per Rosander, direktør for miljøbevægelses kemisekretariat ChemSec.

for den komité som har udvalgt de syv prioriterede stoffer, Anna-Liisa Sundquist, at man er meget bevidst om miljøbevægelsernes kritik.

»Men vi skal huske på at der rent faktisk ikke er tale om så mange af de meget kritiske stoffer. Potentielt vil kandidatlisten måske med tiden komme til at omfatte et par hundrede substanser. Nu må vi se hvad medlemsstaterne foreslår,« siger hun.

For disse »særligt problematiske stoffer« skal der indføres en godkendelsesordning. Stoffer, som kan komme i betragtning hertil, bliver opført på en særlig kandidatliste hvis første foreløbige version blev offentliggjort af kemi-agenturet den 28. oktober 2008.

På listen står kun 15 stoffer.

Ud af disse 15 har EU's kemi-agentur ECHA (European Chemicals Agency) i Finland prioriteret syv typer af stoffer som der skal tages stilling til først.

En høringsproces om de syv stoffer er indledt og skal være afsluttet den 14. april. Samtidig vil kandidatlisten løbende blive bygget ud,

»Vi er meget bevidste om at flere stoffer skal på listen. Nu har vi fået en god lovgivning, men hvis man ikke virkelig kommer i gang med et udfylde den nu, så vil det blive en enorm fiasko,« siger Per Rosander fra ChemSec.

Måske et par hundrede

På Kemi-agenturet ECHA siger forkvinden

I samarbejde med de 9 store miljøorganisationer i Europa har ChemSec nu oprettet sin egen liste over de allerfarligste stoffer. En såkaldt SIN-liste med tilhørende hjemmeside. SIN står for »substitute it now«, på dansk »erstat det nu« – og så gør det heller ikke noget at forkortelsen »sin« også er det engelske ord for synd.

Det er en liste over de 257 farlige stoffer som burde udfases allerede nu, ifølge miljøfolkene.

»Vi skal huske at der faktisk ikke er så mange af de meget kritiske stoffer,« siger Anna-Liisa Sundquist fra EU's Kemiagentur.

»Det er stoffer som tidligere er defineret som nogle der burde udgå. Til trods for at man har diskuteret deres farlighed i 15 år, er man stadig ikke blevet enige om dem i det politiske system,« siger Per Rosander.

Virksomhedsnetværk

I netværket omkring SIN-liste deltager også en række virksomheder. Deres rolle er at give kommentarer og synspunkter. For virksomhederne handler dette om at vise at man er en fremsynet og ansvarlig virksomhed. Men typisk er disse virksomheder ikke producenter af kemikalier, men forbrugere af kemikalier, f.eks. levnedsmiddelindustri, byggeindustri og computerindustri.

»De er jo ikke interesseret i at få farlige stoffer ind i deres produkter, da det er dem selv som risikerer omkostninger og problemer når man opdager at et kemikalie er farligt. De er stillet bedre hvis producenterne tester sine kemikalier inden de sendes ud på markedet,« siger Per Rosander. SIN-listen udarbejdes af de mange eksperter som sidder rundt om i de store miljøbevægelser, og i samarbejde med såvel industrien som politikere. Håbet er at det kan inspirere og presse på for at få flere stoffer på REACH's kandidatliste. ♦

Find mere om dette på www.chemsec.org og www.sinlist.org

Omtrent 100.000 kemikalier er i brug.
Syv af dem skal der kigges
nærmere på, i første omgang.

De syv

DE VÆRSTE. »Ja, 7 af 100.000 kan godt lyde lidt underligt,« siger Jens Tørsløv.

Han har arbejdet med REACH-forslaget på Kommissionen og er nu rådgiver ved konsulentvirksomheden DHI (tidligere Dansk Hydraulisk Institut).

»Men, tilføj han, for det første er det kun 30.000 stoffer som bliver brugt i mængder over 1 ton, og for det andet ved man ikke hvor mange af stofferne som egentlig er farlige. I det nye system som REACH indebærer må man kun bruge stoffer som er sikre, det er en klar forbedring fra det tidligere system hvor man bare kunne bruge løs.«

Stoffer som kan blive kandidater for at omfattes af godkendelsesordningen er stoffer som opfylder et eller flere af følgende klassificeringer:

- CMR-stoffer – Cancerfremkaldende, Mutagene (påvirker arvemassen), eller Reproduktionstoksiske (forstyrrer forplantningsevnen)
- PBT-stoffer – Persistente (langlivede), Bioakkumulerende (ophobes i biologiske væsener) og Toksiske (giftige)
- vPvB-stoffer – meget Persistente og meget Bioakkumulerende
- andre stoffer, for hvilke der foreligger videnskabelig dokumentation for sandsynlige alvorlige virkninger på

Ingen danske

Satser i stedet på totalt forbud mod de farligste stoffer.

TILLADELSESLISTEN. Kun syv stoffer står der foreløbig på EU's kandidatliste over stoffer som er så farlige at de bør godkendes før de anvendes. Danmark har helt undladt at melde stoffer til opførelse på den såkaldte kandidatliste. Det er ifølge Miljøstyrelsens kemikalieenhed, og ifølge miljøminister Troels Lund Poulsen fordi listen nærmest skal opfattes som en tilladelsesliste – hvor den ellers oftest er blevet omfattet som en liste over kommende forbud.

udvalgte

menneskers sundhed eller miljøet, f.eks. hormonforstyrrende.

De udvalgte

Følgende syv stoffer er udvalgt til at blive behandlet først af de 15 særlig problematiske stoffer på den foreløbige kandidatliste:

- 4,4 - Diaminodiphenylmethane – farvestof brugt i blandt andet tekstil og legetøj, cancerfremkaldende
- Dibutyl phthalate – Plastblødgørere anvendes i blandt andet hæfteplaster, blæk og tætninger, og fundet i kosmetik og neglelak, skader reproduktionen.
- 5-tert-butyl-2,4,6-trinitro-m-xylene (musk xylene) – Tilsætningsstof i duftende produkter som parfumer, shampo og rengøringsmidler, meget bioakkumulerende og meget persistent
- Bis (2-ethyl(hexyl)phthalate) (DEHP) – Blødgørere af PVC-plast, skader reproduktionen.
- Hexabromocyclododecane (HBCDD) – Bromerede flammehæmmere, brugt til

at forhindre brand i elektronik, byggematerialer og møbler, giftige, bioakkumulerende, persistente

- Alkaner, C10-13, klor (kortkædede klorparaffiner) – Klorparaffiner bruges i køle- og smøremidler for at forhindre korrosion i maskiner og som tilsætning i fugemasser og farve, giftige, meget persistente, meget bioakkumulerende
- Benzyl butyl phthalate – Plastblødgørere, brugt blandt andet i transportbånd, kunstigt læder, og i vinylskum til isolering af gulve, skader reproduktionen.

Samtlige deltagere i kemi-agenturet ECHA's medlemslandskomiteé står bag anbefalingen af ikke nærmere på de her syv stoffer.

Hvorvidt det også indebærer at stofferne bliver optaget på den kommende godkendelsesliste er ikke givet, men vil vise sig når Kommissionen tager sin beslutning senere i år. ♦

indspark

»Kandidatlisten over farlige stoffer handler om muligheden for at tillade brug af et stof. Nogle skal søge om at få et stof på listen for at kunne få godkendelse til at anvende stoffet. Hvis man derimod gerne vil have et stof helt forbudt eller på anden måde begrænset, skal man benytte en anden procedure og satse på at få det direkte på REACH-reglernes bilag 17,« siger Miljøstyrelsens funktionsleder for REACH-sekretariat, Bent Horn Andersen.

»Danmark har ikke spillet ind med stoffer til kandidatlisten, fordi vi i mange tilfælde går efter et direkte forbud,« siger han om den danske strategi.

Kandidatlisten kræver nøje overvejelser på grund af den varemærkning som bliver obligatorisk hvis et stof kommer under ordningen med forudgående godkendelse.

Mærkningsregler besværlige

»I stedet for at skyde med spredehagl, ser vi på om et stof er egnet til at komme på kandidatlisten,« siger Bent Horn Andersen.

»For eksempel ved vi at nikkel er kræftfremkaldende ved indånding af støv i nogle former. Men kommer det på kandidatlisten, skal det også mærkes at stoffet indgår i en artikelvare. Det vil sige at du skal have advarsel på dine rustfrie stålknive og gaffler, og det giver ikke mening. Taler vi derimod om nikkelsalte under produktionen, giver det en hel anden mening fordi de ikke udgør en risiko for indånding. Derfor har vi kon-

kluderet at nikkel ikke er egnet til at komme på kandidatlisten.«

»Et andet eksempel er hvis du står med to plasticbaljer og den ene mærkning oplister 10 stoffer og den anden 15 stoffer – hvad skal du som forbruger bruge det til? Vi ønsker at der kommer maksimalt pres på det enkelte stof på kandidatlisten.«

Trods de pauvre foreløbige resultater, er Bent Horn Andersen dog overbevist om at Danmark vil spille ind med stoffer som er egnet til REACH-godkendelsesordning.

»Det er jo kun begyndelsen. Det er de forslag som er kommet ind fra medlemslandene i første omgang. Det er ikke en lukket liste, men kan løbende blive forlænget. Værdien ligger i at det er et signal til virksomhederne om allerede at erstatte stoffet med noget andet, hvis det kommer på kandidatlisten.« ♦

Virksomheder råber på hjælp - egenkontrol mangler styring

EGENKONTROL. Kemi-agenturet ECHA havde forventet indberetning af 140.000 stoffer i det nye kemiregister efter den 1. juni sidste år. På denne dato lød startskuddet til den såkaldte præregistrering.

Seks måneder senere, da fristen var udløbet, havde ECHA i Helsinki modtaget godt 2.750.000 indberetninger. Det var tæt på 20 gange flere end man havde regnet med.

Det så ud til at virksomhederne hellere indleverede en indberetning for meget, end en for lidt. Man turde ikke risikere ikke at have lov at fremstille, importere eller markedsføre produkter som man hidtil havde gjort, efter skæringsdatoen den 1. december 2008.

Følgerne er vanskelige at overskue.

Nu skal 65.000 virksomheder selv, og til sammen, finde ud hvilke af de omkring 2,7 millioner indberetninger som skal renses ud.

Mette Herget, sekretariatschef i Kemikaliebranchen, en brancheforening med 60 danske medlemsvirksomheder, bruger ord som »kaos« og »anarki«:

»Det fungerer ikke. Man kan ikke samordne diskussionsgrupper med måske 100 forskellige deltagere som ikke taler de samme sprog og som ikke har fået nogen retningslinjer at forholde sig til,« siger Mette Herget, sekretariatschef i kemivirksomhedernes brancheforening.

»Det fungerer ikke. Man kan ikke samordne diskussionsgrupper med måske 100 forskellige deltagere som ikke taler de samme sprog og som ikke har fået nogen retningslinjer at forholde sig til.«

Rundbordspædagogik

Virksomhedernes diskussionsgrupper har det formelle navn SIEF (Substance Information Exchange Forum).

De er tænkt som en slags mødesteder hvor importører og producenter af samme stof skal udveksle viden og informationer for at nå til fælles enighed om stoffets indplacering i systemet.

»Det rene kaos«. Sådan beskriver repræsentanter for kemibranchen at virksomhederne selv skal finde ud af hvad de skal registrere.

Der bliver nu i høj grad tale om stor-møder, eller sågar megaforum.

»SIEF-gruppen for aluminium har fået tilmelding fra 5.000 virksomheder, hvordan skal nogen kunne styre det,« spørger Mette Herget retorisk.

»Bare at holde styr på 30 deltagere fra forskellige lande som ikke kender hinanden i forvejen, og som måske er konkurrenter, er noget af en opgave.«

Det er altså virksomhederne selv som skal blive enige om hvilke præregistreringer som dækker det samme stof, og hvilke stoffer som slet ikke skal registreres. Undtagelser fra registreringspligten gælder blandt andet for naturligt forekommende stoffer – f.eks. vand, ilt, sukker, fedtstoffer – og for stoffer som ikke er bearbejdede, som mineraler, råolie, naturgas og kul.

Så hvor vanskeligt kan det være?

Det er, ifølge Kemibranchen, overordentligt vanskeligt, fordi de tilsyneladende simple undtagelser er uklart defineret.

Hvor stor bule i stålpladen?

Mette Herget giver et par eksempler:

»Palmeolie er et naturligt produkt og skal ikke registreres. Men hvor meget skal olien hærdes for at der skal være tale om bearbejdning? Et andet eksempel er bearbejdet stål. En køkkenvask må man mene er et bearbejdet produkt. Så opstår spørgsmålet om hvor stor en bule man kan banke i stålpladen for at den ikke skal registreres? Vi havner i nærmest filosofiske overvejelser.«

Svaret på alle disse spørgsmål er heller ikke til at læse sig til, eller få svar på, mener branchens repræsentanter.

Virksomheder som ellers gerne frabeder sig styring og kontrol, efterlyser nu mere af den vare fra myndighedernes side.

»Vi diskuterer helt vildt hvad vi skal gøre, og har prøvet at råbe Miljøstyrelsen op. Vi spurgte i august om hvordan man skal forstå hvem som er importør. Det har vi endnu ikke fået svar på,« siger Mette Herget.

Hos den koordinerende myndighed, kemi-agenturet ECHA, er kritikken dog nået frem.

Virksomhedernes ansvar

»Det er vi bekendt med. Det er helt klart at vi har en vanskelig situation. Det kom virkelig som en overraskelse med den store mængde præregistreringer,« siger Anna-Liisa Sundquist hos ECHA i Helsinki.

Hvad er årsagen til det?

»Det er vanskeligt at sige. Mange virksomheder har indberettet stoffer for en sikkerheds skyld, for at forebygge en situation hvor deres importør ikke længere eksisterer, og de selv skal importere stoffet. Men det er jo Kommissionen og ikke os som har forberedt lovgivningen. Den giver os ikke beføjelser til at gribe ind, sådan som virksomhederne efterlyser. Det vi kan gøre, er at organisere seminarer og få belyst

problemerne, og det er vi også i gang med.«

Samtidig spiller Anna-Liisa Sundquist en bold tilbage til virksomhederne.

»Vi får ofte klager fra virksomhederne, men de må se at tage sig sammen og lære at træffe de nødvendige beslutninger. REACH indebærer at ansvaret for anvendelsen af kemikalierne ligger hos virksomhederne. Sådan er systemet bygget op,« fastslår hun.

Hvis det nu ikke lykkes virksomhederne at administrere deres ansvar, smuldrer det hele så?

»Det skal jo lykkes på en eller anden måde,« siger Kemikaliebranchens sekretariatschef Mette Herget. ♦

Lang vej til fælles regler

EU's kemiprocedurer er så langsomme at Danmark foreløbig vil videreføre sin egen liste over uønskede stoffer. Danmark har også skrevet liste til Kommissionen over stoffer hvor vi ønsker at beholde skrappe regler end EU's.

SAMMENSTØD. Der eksisterer en liste over 68 uønskede stoffer i Danmark. Men ved første øjekast ser den ud til at være blevet helt glemt. I hvert fald er den ikke blevet opdateret siden 2005. Men listen er ikke glemt eller erstattet af EU-regler, siger lederen af Miljøstyrelsens funktionsleder for REACH, Bent Horn Andersen.

»Vi har blot prioriteret at være meget aktive omkring REACH,« siger han, men bebuder nu at Miljøstyrelsen forventer at opdatere den gamle danske liste:

»Den danske liste har stadig en værdi i fremtiden. Mens REACH fokuserer på hvad der findes af stoffer i hele EU, tager den danske liste udgangspunkt i data fra det danske produktregister og fokuserer dermed på hvilke stoffer som anvendes i Danmark. Det er et godt redskab for virksomhederne,« siger han. I EU's kemilov, REACH, er der også en liste over uønskede stoffer. Men der mangler noget, set med danske briller.

Nationale regler skal udfases

De nuværende forbud og begrænsninger

for brug af kemi står i REACH-forordningens bilag 17. Bilaget fylder 150 sider, og er en liste på op imod 300 stoffer.

Listen er en opsamling af de eksisterende EU-regler, lige siden de første begrænsninger blev vedtaget i 1976. Det betyder at alle de eksisterende forskelle på danske regler og EU-regler fortsat består, uanset den nye samlende kemilovgivning i REACH.

Danmark har for eksempel et totalforbud mod anvendelse af PCP og creosot i træbeskyttende midler. Det har EU ikke. Begge stoffer er meget giftige, lokalirriterende, miljøfarlige og under mistanke for at være kræftfremkaldende.

Egentlig burde Danmark ikke have særlige regler. De nye fælles kemi-regler i EU er nemlig udformet som en forordning. Det betyder at reglerne gælder direkte i alle medlemslande uden at der skal udformes nogen nationale regler på området.

Men Danmark har i årevis henvist til den såkaldte miljøgaranti, som ifølge traktaten giver et land ret til særlige regler efter nogle stramme betingelser.

Omdiskuteret miljøgaranti

Miljøgarantien fremgår af traktaten, men dens praktiske værdi er stærkt omdiskuteret. For at et land kan bruge miljøgarantien til skrappe regler, kræver det først og fremmest Kommissionens godkendelse, og den kræver at et land kan bevise at der gælder særlige hensyn i netop dette land.

Med andre ord skal for eksempel Danmark bevise at danskere er særligt følsomme over for et stof, i modsætning til for eksempel tyskere eller svenskere. Selvsagt er det et svært bevis at løfte, og det er heller ikke endnu sket i praksis.

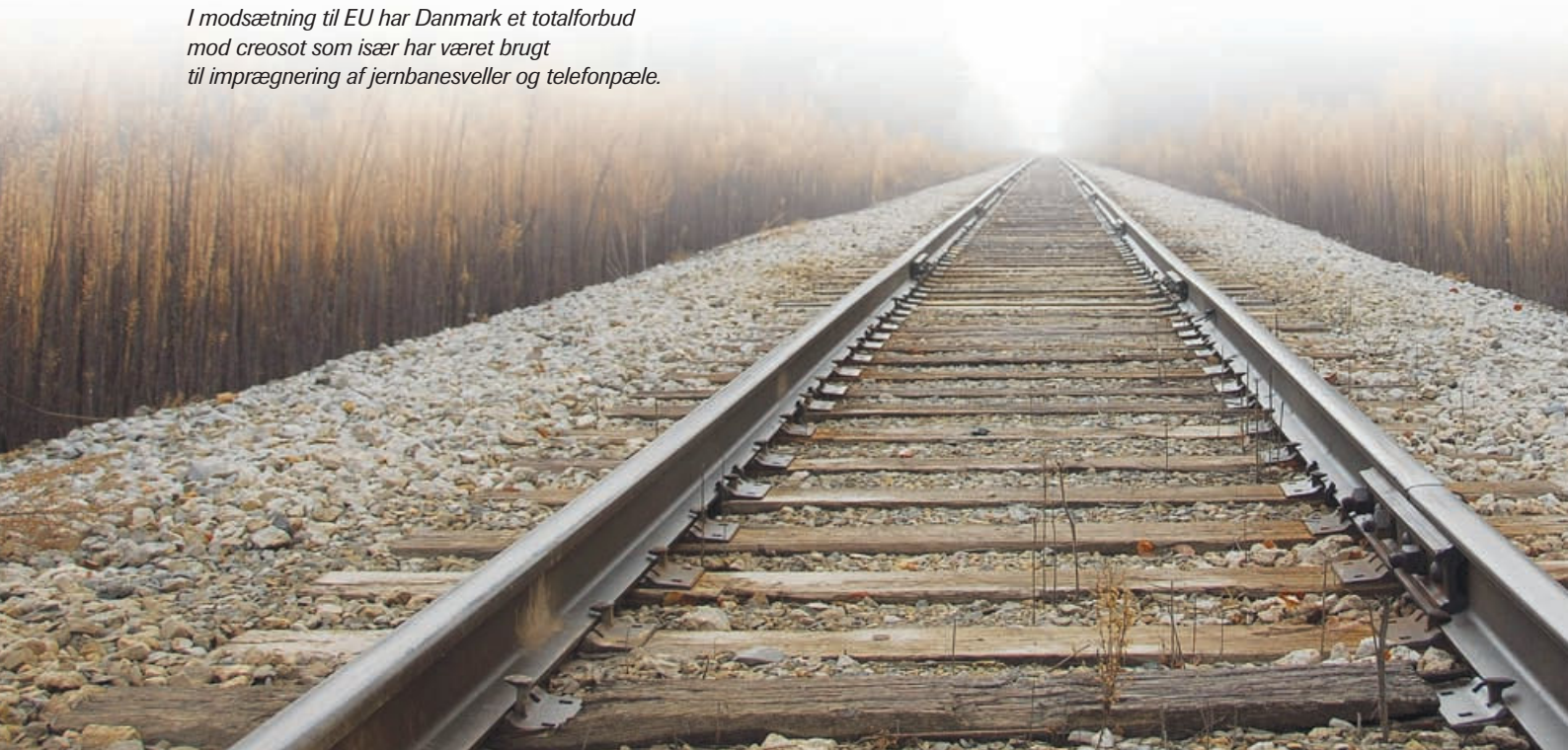
For eksempel blev Sverige ved sin indtræden i EU tvunget til at opgive sit forbud mod azo-farvestoffer, selv om de samme stoffer nu er under kraftig mistanke i hele EU for at være kræftfremkaldende.

Danmark havde før vedtagelsen af REACH ni tilfælde hvor vi havde skrappe regler end EU (se boks).

Ønsker særregler opretholdt

De fleste af de skrappe danske regler

I modsætning til EU har Danmark et totalforbud mod creosot som især har været brugt til imprægnering af jernbanesveller og telefonpæle.

Danske skrapperer regler

STOF	DANSKE REGLER
PCP	Kræftfremkaldende forbudt i varer
Creosot	Kræftfremkaldende forbudt i varer
Arsen	Kræftfremkaldende grundstof brug kræver godkendelse
Cadmium	Giftigt tungmetal, ophobes i natur og mennesker forbudt i visse plastformer og gødning
Phtalater	Hormonforstyrrende plastblødgørere forbudt i legetøj og småbørnsartikler
Kviksølv	En af de farligste miljøgifte overhovedet delvist forbudt
Bly	Giftigt tungmetal, der ophobes i naturen og i mennesker. Selv små mængder bly kan medføre en sundhedsskade delvist forbudt
Formaldehyd	Allergi og kræftfremkaldende gasart, afgives fra byggematerialer, f.eks. spånplader regler for indhold og afgivelse
Opløsningsmidler og drivmidler i spraydåser	Skader klima og nervesystemet kun ved dispensation

står i øjeblikket i et tomrum, hvor man venter og ser hvad der sker i forbindelse med de kommende procedurer i REACH. En politisk løsning er der foreløbig opnået for de såkaldte F-gasser, det vil sige flourholdige gasarter som skader klimaet. Her har Danmark (og Østrig) totalforbud mod brugen, i f.eks. spraydåser.

Kommissionen ønskede forbuddet fjernet, men har bøjet sig, trukket truslerne tilbage – i hvert fald indtil 2012, hvor man så forventer at nye fælles EU-regler kan erstatte de nationale særregler.

Hvad angår phtalater – stoffer som gør plastic blødt og bøjeligt – er der nu langt om længe sket en opstramning over for brugen i legetøj.

Men for tre meget miljøskadelige stoffer – PCP, creosot og kviksølv – har Danmark bebudet at man foreløbig benytter

sig af muligheden for at have skrapperer danske regler.

Danmark henviser til at også REACH-reglerne indeholder en miljøgaranti i artikel 67 stk.3. Der står at de enkelte lande indtil 2013 kan »opretholde eksisterende og strengere begrænsninger i forhold til bilag 17«.

Hvad der sker efter år 2013 kan ingen vide endnu. Men ideelt set skal EU-reglerne på det tidspunkt være på plads og have en sådan standard at der ikke længere eksisterer nationale særregler. ♦

Embedsmænd har magt over farlige stoffer

Det er Kommissionen, EU's embedsmandsledelse, som træffer de afgørende – og ganske politiske – beslutninger om hvilke særligt problematiske stoffer som skal omfattes af en godkendelsesordning, og som derved skal have en tidsbegrænset tilladelse, og måske helt erstattes af andre mindre farlige stoffer.

Kommissionen bestemmer dog ikke helt selv, men skal bistås af et udvalg hvor EU's medlemslande har en repræsentant hver. I udvalget har hvert land den samme stemmewægt som landets minister har i Ministerrådet.

Måden som Kommissionen træffer beslutninger på, kaldes i dette tilfælde for *foreskriftsprocedure med kontrol*. Det er et af fire eksempler på den såkaldte komitologi, nogle særlige og svært gennemskuelige beslutningsprocesser i EU.

Embedsmandsvælde med bremser

I tilfældet med de særlig problematiske kemikalier skal der være et kvalificeret flertal i udvalget for Kommissionens forslag. Uanset om forslaget er at opføre det pågældende kemikalie på godkendelses-

listen, eller ikke at gøre det. Det vil sige at de største lander har flere stemmer end de små. Hvis dette flertal ikke kan opnås, forelægger Kommissionen sit forslag for Rådet (regeringerne).

Kun hvis der i Rådet er kvalificeret flertal *imod* Kommissionens forslag, skal Kommissionen behandle sagen på ny. Ellers er forslaget vedtaget.

Det er altså ikke tilstrækkeligt at et flertal af de 27 lande har en anden holdning end Kommissionen.

EU-Parlamentet har ingen indflydelse på afgørelsen, men skal kontrollere at proceduren er fulgt efter reglerne.

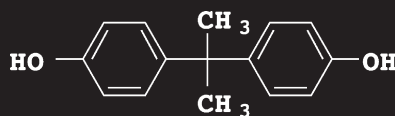
Logikken er at Kommissionen vil kunne trumfe sin vilje igennem udenom et politisk flertal, men at der er visse bremsemekanismer til at forhindre et helt ukontrolleret embedsmandsstyre.

Senest 1. juni 2009 kommer udvalget under kemi-agenturet ECHA med sin første anbefaling af om en række særlig problematiske stoffer forudsætter godkendelse eller ej. Først derefter vil man få et bud på hvordan komitologi-proceduren kommer til virke i REACH. ♦

Hormonforstyrrende stof i sutteflasker

Forbudt i Canada –

Bisphenol A

Stoffet Bisphenol A bruges i alt fra sutteflasker til biler, men er samtidig opført på EU's liste over stoffer der har dokumenterede hormonforstyrrende effekter.

Ved dyreforsøg har man blandt andet iagttaget at stoffet kan påvirke forsøgsdyrs genetiske struktur. Man har dokumenteret at selv små mængder af stoffet tidligt i livet kan påvirke dyrs organismer senere i livet. Både hjerner, stofskifte og forplantningsevnen synes at tage skade.

Der er grænser for hvor meget Bisphenol A der må afgives fra eksempelvis en sutteflaske – men mange både eksperter og politikere mener at stoffet helt skal forbydes.

Hvert år produceres der omkring 700.000 ton Bisphenol A i EU.

tilladt i EU

Bisphenol A. Forskere, forbrugerorganisationer og politikere debatterer heftigt brugen af Bisphenol A – et stof der bruges i alt fra plasticposer over biler til sutteflasker. Og netop brugen af stoffet i sutteflasker er genstand for særlig stor debat. For tanken om at sutteflaskerne forgifter vores spædbørn er for de fleste næsten ubærlig.

Plastindustrien har på sin side kæmpet mod den negative presse og lavet undersøgelser der tegner et mindre dystert billede af stoffet. De mener stoffet er nødvendigt og relativt sikkert, så længe mængden man udsættes for, er begrænset.

Over for dette står stadig flere undersøgelser der viser at stoffet er skadeligt for både børn og voksne. Ikke mindst vækker det bekymring at stoffet findes i højere niveauer i spædbørn end i voksne. Hertil kommer at dyreforsøg har vist at en tidlig eksponering for stoffet kan kobles sammen med en lang række af ubehagelige konsekvenser: Fra forplantningsproblemer over forstadier til kræft til ændring af hjerner og adfærd.

Godkendt af EU

Bisphenol-A kan vandre over i fødevarer fra plastikbeholdere såsom sutteflasker og vandflasker, eller fra epoxybelægningen i konservesdåser. På trods af dette godkendte den Europæiske Fødevarermyndighed (EFSA) i slutningen af juli 2008 brugen af Bisphenol A, så længe

stoffet ikke afgives over en nærmere bestemt grænse.

Det er en holdning der absolut ikke deles af alle. I Canada har EFSA's canadiske pendant – Health Canada – nemlig fastslået at kemikaliet *kan* udgøre en sundhedsfare, både for mennesker og miljø. Den beslutning førte til at landet blev det første i verden til at forbyde sutteflasker med indhold af Bisphenol A – selv om plastindustrien til det sidste kæmpede mod forbuddet.

Krav om skærpelse

I EU er der altså regler for hvor meget Bisphenol A der må afgives, og stoffet er kategoriseret som et hormonforstyrrende stof. Alligevel stilles der i stigende grad spørgsmålstejn ved om dette er godt nok. Mange kæmper for at få brugen af stoffet i ikke mindst sutteflasker forbudt ligesom i Canada.

Forskere debatterer de konkrete effekter, forbrugerorganisationer lobbyer for strammere regler – og nogle politikere kæmper for et decideret forbud. Det sidste sker både ad et dansk og et europæisk spor.

Enhedslisten fremsatte 17. februar 2009 et forslag i Folketinget om dels at kæmpe for at der i EU indføres stop for både brug og salg af produkter der indeholder Bisphenol A, dels at indføre særregler i Danmark indtil et eventuelt EU-forbud kan træde i kraft. Såfremt EU måtte

finde de bedre danske regler problematiske, må EU i sidste ende føre en sag mod Danmark, mener Enhedslisten.

Partiet står langt fra alene med sin kritik af stoffet. Socialdemokraternes miljøordfører, Torben Hansen har tidligere udtalt at, »vi kan ikke leve med, at vores små børn bliver udsat for produkter, der er hormonforstyrrende,« mens SF's miljøordfører Pia Olsen Dyhr har påtalt stoffets sammenhæng med forstadier til kræft.

Underskrifter i EU-Parlamentet

På europæisk niveau har fire EU-parlamentarikere fremsat en såkaldt skriftlig erklæring om emnet. Formålet med erklæringen er at få EU-Kommissionen til at forbyde Bisphenol A i sutteflasker.

Initiativtagerne er Hanne Dahl (Juni-Bevægelsen), Christel Schaldemose (Socialdemokraterne), Carl Schlyter (det svenske Miljøpartiet) samt Helene Goudin (den svenske Junilistan).

Underskrifterne blandt EU-parlamentarikerne skal indsamles i løbet af tre måneder, det vil sige inden 4. april. Mindst 393 af parlamentets 785 medlemmer – en over halvdelen – skal skrive under på erklæringen for at den er gyldig, bliver oversat til alle sprog og sendes videre i EU-systemet. En skriftlig erklæring har ingen lovmæssige konsekvenser, men den vil som minimum skabe fornyet debat om sagen. ♦

De seneste undersøgelser

Der er foretaget hundredvis af undersøgelser om Bisphenol A's konsekvenser for menneskers helbred. Undersøgelser fra slutningen af 2008 og begyndelsen 2009 viser blandt andet at:

- Bisphenol A er sværere at få ud af kroppen end først antaget
- Der findes højere niveauer af Bisphenol A i spædbørn end i voksne, og samtidig har spædbørn sværere ved at få stoffet ud af kroppen igen
- Tidlig eksponering for Bisphenol A kan, at dømme ud fra dyreforsøg, medføre forplantningsproblemer
- Der er også tegn på at Bisphenol A kan gøre prostatakræft både mere aggressiv og sværere at behandle
- Forskellige undersøgelser tyder ydermere på, at en tidlig eksponering for stoffet kan sættes i forbindelse med forskellige andre kræftformer senere i livet
- Ifølge Journal of the American Medical Association kan man desuden koble Bisphenol A sammen med en forhøjet risiko for både sukkersyge og hjerte-karsygdomme.

Interesserede kan finde meget mere om debatten om Bisphenol A's skadevirkninger på hjemmesiden www.criticalwindows.org

En opsigtsvækkende rapport fra den tyske industrisammenslutning forudså nedlæggelse af 2.350.000 arbejdspladser alene i Tyskland. Foto: BASF

Kemiindustrien udvandede loven

Skræmmebilleder, tvivlsomme analyser og forhalingstaktik var redskaber i en storstilet kampagneindsats for at svække kravene til kemiindustrien.

LOBBYARBEJDE. Udsigten til en ny lovgivning for kemikalier i EU satte gang i den måske største lobbykampagne nogensinde i Europa. Da det første udspil blev fremlagt, kom der ikke mindre end 6.500 høringsvar fra alle interesserede parter. Forbruger-, miljø-, og sundhedspolitiske organisationer kæmpede for at begrænse brugen af skadelige kemikalier så meget som muligt. Omvendt frygtede kemiindustrien at nye regler ville forbyde eller begrænse produktionen og svække deres indtjening.

Med et professionelt apparat og enorme økonomiske ressourcer fik kemiindustrien en afgørende indflydelse og sikrede at forslaget blev voldsomt udvan-

det under forhandlingerne. Skræmmebilleder, tvivlsomme analyser og forhalingstaktik var en del af kampagneindsatsen.

Alarmklokken ringer

I forreste række stod den europæiske kemiindustri sammenslutning CEFIC. Den består både af kemiindustriens nationale organisationer og selskaber som BP, BASF, Bayer, DuPont, Shell og Unilever. Hovedkvarteret i Bruxelles beskæftiger 140 medarbejdere.

EU-Kommissionens hvidbog blev fremlagt i februar 2001. Det var på flere punkter en ambitiøs plan, som forsøgte at vende bevisbyrden. Industrien fik nu pligt til at dokumentere at et stof er ufarligt, og der var krav om oplysninger om tusinder af stoffer. Farlige stoffer skulle erstattes.

Så ringede alarmklokken hos kemiindustrien.

Et første mål var EU-Parlamentets afstemning om hvidbogen. CEFIC satte en offensiv i gang for at påvirke medlemmerne.

Svenske Inger Schörling var medlem af Parlamentet for Miljøpartiet og ordfører på forslaget. Hun har beskrevet metoderne: »Seminarer, workshops, møder, frokoster, middage, breve, e-mails, telefonopringninger, fabriksbesøg, pressearbejde, og enhver anden metode, der kunne bruges.«

Eggert Voscherau, fhv. direktør i BASF, førte som formand for kemiindustriens europæiske sammenslutning an i kampagnen for at udvande REACH. Foto: BASF

Især parlamentsmedlemmer fra de vigtigste kemikalieproducerende lande som Tyskland, Frankrig, Storbritannien og Italien blev konstant advaret om de mange afskedigelser og nedgang i produktion, som CEFIC hævdede ville blive resultatet.

Det lykkedes at få tyske medier til at beskrive REACH som et ondsindet svensk initiativ som ikke bekymrede sig om de skadelige virkninger for beskæftigelsen i Tyskland.

Alligevel vedtog Parlamentet forslaget.

Fantasifulde analyser

I første fase var CEFIC ledet af Jean-Pierre Tirouflet fra den franske koncern Rhodia. Han bestræbte sig på at få kemiindustrien til at fremstå med et positivt image og som en del af løsningen. I praksis handlede det mere om at fremme frivillige initiativer – som alternativ til obligatoriske løsninger.

Et afgørende skift fandt sted i juni 2002 da Eggert Voscherau fra den tyske kemigigant BASF overtog formandskabet. Piben fik nu en anden og mere dystert lyd. CEFIC indledte en kampagne som skulle overbevise beslutningstagerne om at REACH ville blive en meget kostbar affære. Udover lukning af et stort antal arbejdspladser, ville alene undersøgelserne af kemikalier koste op mod 50 milliarder kroner.

Den mest opsigtsvækkende rapport kom i december 2002. Den var skrevet på bestilling fra den tyske industrisammenslutning BDI og fremstillede et skrækszenarie hvor REACH alene i Tyskland førte til nedlæggelse af intet mindre end 2,35 millioner arbejdspladser og en nedgang i produktionen på 20 procent. En senere rapport fra samme konsulentfirma måtte dog nedjustere prognosen til 1,7 millioner arbejdspladser. At REACH også

ville betyde en økonomisk fordel som følge af sundere levevilkår og miljø var ikke en del af rapporterne.

Pres fra USA

Kampagnen for at svække REACH fik også støtte fra Bush-regeringen som frygtede for den amerikanske kemikaliekseport til Europa. »Kemikalierereguleringen forekommer at anlægge en særlig omkostningsfuld, byrdefuld og kompleks tilgang som kan vise sig uhensigtsmæssig i sin gennemførelse, modarbejde innovation og forstyrre verdenshandelen,« hed det i regeringens officielle høringssvar.

Udenrigsminister Colin Powell gav ved flere lejligheder sine ambassader i Europa besked på at drive lobbyvirksomhed overfor de nationale regeringer, med det argument at de vil være »meget mere følsomme over for konsekvenser for EU's konkurrenceevne, beskæftigelse og andre

virkninger end bureaukrater i Kommissionen.«

Presset fra kemiindustrien og Bush-regeringen fik stor indflydelse på regeringerne i de tre vigtigste kemiindustrilande: Frankrig, Tyskland og Storbritannien. I et helt usædvanligt initiativ sendte de tre regeringsledere Chirac, Schröder og Schröder den 20. september 2003 et åbent brev til Romano Prodi, formand for Kommissionen, hvor de advarede om at REACH ville svække den europæiske industris konkurrenceevne.

Samtidig opstod interne uenigheder i Kommissionen. Generaldirektoratet for industri fik større indflydelse over forslaget, på bekostning af Generaldirektoratet for miljø.

Skuffelsen

Da det endelige forslag blev fremlagt i oktober 2003 vakte det voldsom vrede blandt

...fortsat fra forrige side

miljø- og forbrugerorganisationer. Forslaget var nu kun en skygge af de planer der var fremlagt tidligere på året, hed det.

Den nye tekst satte en alvorlig begrænsning på hvor mange stoffer der bliver omfattet af REACH. De data- og analysekrav som er nødvendige for at foretage en ordentlig sikkerhedsvurdering, kom kun til at dække omkring 10 procent af de eksisterende kemikalier. Industriens muligheder for at holde oplysninger hemmelige blev kraftigt udvidet. Et andet centralt kritikpunkt var at forslaget nu tillod fortsat produktion og salg af »særligt problematiske stoffer« – selv om der findes egnede alternativer. Smuthullet var at det

bare skulle ske under »tilstrækkelig kontrol«.

Tre år med intense forhandlinger skulle der gå før det endelige forslag blev vedtaget. Men kampen om at påvirke beslutningstagerne fortsatte med uformindsket styrke frem til sidste øjeblik.

Et af de sidste slag stod om de hormonforstyrrende stoffer. De var tæt på at komme ind under substitutionsordningen, altså kravet om at de skal erstattes når andre stoffer er tilgængelige.

Men beslutning herom blev i sidste ende udskudt til den planlagte revision af REACH i 2013. ♦

»Kampen om kemikalierne«

Lars Feldballe Petersen har lavet en dokumentarfilm om lobbyarbejdet bag REACH. Filmen skildrer de sidste intense måneder frem til den endelige afstemning i december. Hovedpersonerne er Henrik Pedersen fra Greenpeace og Franco Bisegna fra kemikalieindustriens hovedorganisation som forsøger at sælge deres synspunkter til det socialdemokratiske parlamentsmedlem Dan Jørgensen. Filmen giver et godt indblik i hvordan lobbyarbejde fungerer.

Filmen blev i efteråret 2008 tildelt EU-Parlamentets journalistpris på 5.000 euro. Prisen gives til journalister, der har behandlet vigtige emner på europæisk niveau, eller som har været med til at fremme en bedre forståelse af EU-institutionerne og/eller EU-politik.

»Jeg havde et stykke tid tænkt at det kunne være interessant at lave noget om lobbyisme. Da jeg læste at REACH skulle i gang med sidste fase, så jeg en oplagt mulighed,« siger Lars Feldballe.

Han kontaktede kemikalieindustriens europæiske hovedkontor, og til hans egen overraskelse sagde de ja til at følge en af deres lobbyister.

»Jeg tror at der var en holdning om at der er en pligt til at være mere åben, og at de gerne ville vise at de også arbejder med gode ting. Jeg synes at jeg har været meget fair i klipningen, men de var ikke glade for resultatet,« fortæller han.

Fik du undervejs et andet indtryk af hvordan lobbyarbejdet fungerer?

»Jeg vidste ikke så meget om det på forhånd, men mit klare indtryk er at lobbyisme for langt de fleste er et stykke seriøst værktøj. De ved godt at hvis de bliver fanget i at bilde politikerne noget ind, så kan de ikke komme igen,« siger Lars Feldballe.

»Kampen om kemikalierne« varer 40 minutter. Den er produceret af Film & TV Compagniet ApS.

Lars Feldballe Petersen ved modtagelsen af EU-Parlamentets journalistpris for sin film om lobbykampagnen bag REACH.

Danmark og fem andre lande er EU-Kommissionen om hvordan reglerne for oplysningspligt om

Kampen den ene

OPLYSNINGSPLIGT. Indeholder dette produkt et farligt stof? Og bør jeg bruge stoffet på en bestemt måde hvis jeg vil være sikker?

Denne vigtige oplysning har alle forbrugere krav på ifølge EU's nye kemikalie-lov.

Et farligt stof vil i denne forbindelse sige et stof som optræder på den såkaldte kandidatliste, det vil sige stoffer som efter nærmere vurdering kun må bruges efter en specifik godkendelse.

Så langt er sagen klar.

Det står også klart at producenterne har pligt til at sende informationerne videre til deres kunder, og at forbrugerne efter anmodning har krav på besked fra deres forhandler inden 45 dage uden betaling.

Men hvor store mængder skal der være af det farlige stof før oplysningspligten gælder?

I REACH står der at stoffet skal optræde i en koncentration på over 0,1 vægtprocent

Spørgsmålet er bare: 0,1 procent af hvad?

Her starter uenigheden mellem EU's medlemslande. Når myndighederne i Danmark svarer »ja her er et farligt stof til stede«, så kan forbrugeren i Slovakiet eller Portugal få et »nej« på præcis samme forespørgsel.

Foret eller skoen?

Spørgsmålet er: Er det 0,1 procent af hele produktet? Eller er det 0,1 procent af den enkelt del som stoffet indgår i?

Er det foret i en sko, eller hele skoen? Lakken på en bordplade, eller hele bordpladen?

uenige med
man skal fortolke
farlige stoffer.

om promille

Den danske regering mener på linje med fem andre lande at det må være en promise af enkeltleden som er gældende.

»Den anden tolkning synes vi er ulogisk og uholdbar,« siger specialkonsulent Frank Jensen fra Miljøstyrelsen.

Fortolkningen af reglerne er dog den samme når der er tale om reservedele. De skal overholde kravet om 0,1 procent, mens det ikke gælder hvis den samme komponent indgår i det færdige produkt.

Frank Jensen er overbevist om at lovgivernes intention var at tolke reglerne på den danske måde.

Lige nu arbejder han på en rapport til EU-Kommissionen som skal godtgøre at den danske tolkning er den rigtige. I ar-

»Hvis du køber en bil, og der ligger nogle tæpper i bunden som indeholder et problematisk stof, er det så en promise af bilen eller af tæppet der gælder?«

bejdsgruppen sidder også repræsentanter fra de fem andre lande som er enige med Danmark.

Han giver endnu et eksempel på forskellen: »Hvis du køber en bil, og der ligger nogle tæpper i bunden som indeholder et problematisk stof, er det så en promise af bilen eller af tæppet der gælder?«

Med EU-Kommissionens tolkning vil svaret således afhænge af om tæpperne

er købt ved levering af bilen, eller om man køber dem bagefter som en enkeltled eller reservedel.

Ingen salomonisk løsning – endnu

Frankrig, Tyskland, Østrig, Belgien og Sverige har samme opfattelse som Danmark.

Navnlig med de to førstnævnte lande er der ganske stor vægt bag mindretalsgruppen, påpeger Frank Jensen.

»Det kan være at vi kan overbevise de andre. Det er to store grupper som står over for hinanden. Den salomoniske løsning har vi ikke endnu, men jeg tror at vi finder en løsning som alle kan leve med. Det er alle interesserede i,« siger han.

Rapporten fra de seks lande forventes færdig i slutningen af august. Kommissionen er samtidig i gang med deres egen analyse af problemstillingen.

Indtil videre håndhæver de danske myndigheder deres fortolkning af reglerne, men gør opmærksom på uenigheden. Reglerne om oplysningspligt trådte i kraft da de første stoffer kom på kandidatlisten i oktober 2008. Allerede i dag kan forbrugerne i EU derfor risikere to forskellige svar på det samme spørgsmål.

»I teorien er det sådan at man kan få forskellige oplysninger, afhængig af hvordan man spørger, eller hvor i EU man spørger,« slutter Frank Jensen. ♦

Dato

Kære forhandler XX

I henhold til den nye europæiske kemikalielovgivning REACH beder jeg Dem hermed oplyse, om nogen af de »særlig problematiske stoffer«, som optræder på den såkaldte kandidatliste under REACH, er indeholdt i produktet xx eller dets emballage. Hvis nogen af disse stoffer skulle være til stede i produktet xx eller dets emballage, ønsker jeg oplysning om navnet på dette stof og tilstrækkelig information om, hvordan jeg kan beskytte mig selv og miljøet mod det.

Jeg ser frem til at modtage oplysningerne inden for 45 dage, som foreskrevet i REACH.

Jeg vil også sætte pris på oplysninger om, hvilke skridt I planlægger for at kunne levere produkter til det samme formål, men som ikke indeholder kemiske stoffer, som er under mistanke om at være farlige.

Med venlig hilsen

REACH giver forbrugeren ret til oplysning om farlige stoffer i et produkt. Her er et eksempel på et brev du kan sende til din forhandler.

Mens EU's kemikalieopstramning snekler sig af sted, er politikerne fortsat uenige om hvorvidt reglerne overhovedet er den rigtige vej fremad.

Halvt tomt eller

STRATEGI. Er glasset halvt tomt eller det halvt fyldt? Det afhænger som bekendt af øjnene der ser, og om øjnene tilhører en pessimist eller en optimist. I tilfældet EU's kemikalielovgivning er danske EU-politikere dog enige om at det går i sneglefart med at stramme op. Men hvad skal der gøres? Her skiller vandene.

Af de danske EU-politikere endte kun de EU-kritiske bevægelser med at stemme nej i december 2006 til det færdige kompromis om kemi-loven REACH.

»Vi stemte imod, men havde da meget snak om det ikke var bedre end ingenting. Men det gjorde udslaget at det var en totalharmonisering,« siger Hanne Dahl, medlem af EU-Parlamentet for JuniBevægelsen.

»I EU laver man altid totalharmoniseringer. I stedet bør EU lave minimumsregler. Det giver de enkelte lande mulighed for at have en mere vidtgående regulering. Vi kalder det et princip om foregangslande. Hvis vores princip blev gennemført, ville vi i Danmark for eksempel kunne sige at vi vil sætte tre ekstra stoffer på listen over forbudte pesticider af hensyn til vores grundvand.«

Hensyn til det indre marked

»Desværre var der ikke ved vedtagelsen af kemi-loven nogen vilje til at sætte det indre marked bagerst. Det er almindeligt antaget at der var en studehandel mellem de

store grupper, så de borgerlige fik indrømmelser på kemi-loven mod at stemme for, mens socialdemokraterne til gengæld fik indrømmelser på service-liberaliseringen mod at stemme for,« mener Hanne Dahl.

»Vi støder hele tiden ind i at hensynet til det indre marked vinder over andre hensyn. Det er derfor vi – udover en fælles stram miljøpolitik – kræver selve traktatgrundlaget skrevet om.«

Ifølge Hanne Dahl lønner det sig dog i EU-Parlamentet at kæmpe for at få princippet indført i de enkelte regler.

»For eksempel er man nu ved at revidere reglerne for kosmetik. Udspillet fra Kommissionen vil tillade en lang række stoffer som hidtil har været forbudt. Her forsøger vi at indføre at det bliver et minimumsdirektiv,« siger hun. Men her skal hun ikke vente støtte fra SF.

Høj standard hvordan?

»Min erfaring er at hvis man laver minimumsregler, så havner vi samlet set på et lavere niveau, fordi meget få lande i praksis vil være med til at binde mursten om anklerne på deres egen industri,« siger Margrete Auken der er medlem af EU-Parlamentet

*Christel Schaldemose:
Et stof skal forbydes
hvis man mistænker at
det udgør en fare vores
sundhed og sikkerhed.
Så enkelt bør det være.*

Om glasset er halvt tomt eller halvt fyldt afhænger af om man spørger en pessimist eller en optimist. Når det gælder EU's kemilov støtter S og SF principperne, mens JuniBevægelsen er imod principperne bag loven.

halvt fuldt

*Margrete Auken:
Hvis man laver minimumsregler, så havner vi samlet set på et lavere niveau, fordi meget få lande i praksis vil være med til at binde mursten om anklerne på deres egen industri.*

for SF og medlem af miljøudvalget i Parlamentet.

»Det er ikke fordi jeg er forelsket i totalharmonisering, men jeg er bekymret for at man ellers ikke vil nå højeste standarder. Det vil betyde at ingen behøver at slås for at få fælles højere standarder.«

Tilfreds med kemi-loven er Auken dog ikke:

»Vi skulle have haft mange flere stoffer med, og vi var stærkt imod det med at angive mængder for hvornår man kan bruge et kemikalie. Det er helt vanvittigt at beskrive kemilovgivning i mængder, og det ser vi nu med de nye mikroskopiske nanomaterialer. Men vi stemte for det endelige kompromis om REACH fordi vi mente at der samlet set er tale om en forbedring,« siger Auken.

Heller ikke for Socialdemokraterne lyder der nogen opbakning til minimumsregler.

Skærpet forsigtighed

»Vi har fået et Indre Marked, og derfor vil

minimumsregler bare betyde at danske virksomheder ikke længere kan producere konkurrencedygtigt, hvis det ikke er efter samme regler som alle andre,« siger Christel Schaldemose, medlem af EU-Parlamentet for Socialdemokraterne og medlem af Parlamentets udvalg om det indre marked.

Christel Schaldemose vil hellere satse på en stram overholdelse af det såkaldte forsigtighedsprincip. Princippet fremgår af EU's traktater, artikel 174.2,

som siger at hele EU's lovgivning skal være baseret på forsigtighedsprincippet, således altså også kemi-lovgivningen. Men i praksis er det omdiskuteret hvad det betyder:

»Hver dag vågner vi op til en ny historie om kemikalier der gør os barnløse, giver brystkræft eller forkorter vores liv med flere år. Vi er nødt til at gå til værks på en helt anden måde for at få bugt med det kemiske kaos som vi befinder os i,« siger Christel Schaldemose.

*Hanne Dahl:
I EU laver man altid totalharmoniseringer. I stedet bør EU lave minimumsregler. Det giver de enkelte lande mulighed for at have en mere vidtgående regulering.*

»Farlig kemi bør forbydes allerede ved mistanken. I dag kan det først lade sig gøre at forbyde et stof efter flere års evaluering – også selvom alle advarselsslapper blinker ildrødt. Et stof skal forbydes hvis man mistænker at det udgør en fare for vores sundhed og sikkerhed. Så enkelt bør det være.«

Den politiske vilje

Medlemmerne af EU-Parlamentet kan dog ikke selv sørge for at en så skrap brug af forsigtighedsprincippet bliver sat i værk. Det vil kræve en politisk vilje fra et flertal af medlemslandenes ministre. Til gengæld prøver Schaldemose at få skrevet forsigtighedsprincippet ind i hver enkelt lov, hver gang lejligheden byder sig. Senest i forbindelse med et direktiv om legetøj, og et kommende direktiv om nye kosmetikregler.

»Det betyder at Kommissionen helt konkret skal bruge det, og ikke kun have det som et princip.«

Herudover kan det ikke vare længe før der skal strammes op om selve kemi-loven:

»Det går for langsomt. Hvis de ikke snart kommer op i fart, må vi på banen igen. Det handler om at få afsat flere ressourcer til arbejdet med kemikalielovgivningen, og det handler om at Kommissionen bør have en helt anden tilgang til dette her, det vil sige tage mere hensyn til forbrugerne end den tyske kemi-industri,« siger Schaldemose. ♦

Stadig farlige stoffer

EU's eget konsulentfirma anbefaler at flere stoffer sættes på forbudslisten. Men Kommissionen trodser anbefalingen og foreslår flere undersøgelser efter den langsommelige godkendelsesprocedure i REACH.

ELEKTRONIK. Phatalater er kemiske stoffer som gør plastik blød. Tre af dem hedder DEHP, BBP og DBP. De er alle tre sat på EU's kandidatliste over 'særlig problematiske stoffer'. Det samme er stoffet HBCD, en såkaldt bromeret flammehæmmer som især bruges i flamingo-isolering.

Stofferne bruges i fjernsyn og anden elektronik og frigives når apparatet bliver varmt. Stofferne er også skadelige for arbejdere i produktion og i affaldshåndtering. Men disse fire stoffer er ikke med på forbudslisten i et nyt forslag om farlige stoffer i elektronik.

I stedet foreslår EU-Kommissionen at sætte dem på en særlig bilagsliste hvor de

*Susanne Bruun Jakobsen
fra Det Økologiske Råd
er skuffet over at loven ikke
strammes op allerede nu.*

skal undersøges særskilt efter procedurerne i REACH.

Forslaget er også at reglerne udvides til også at dække medicinsk udstyr og overvågningsinstrumenter.

Elektronikdirektivet RoHS

Det handler om det såkaldte RoHS-direktiv. RoHS er en forkortelse for Restriction of the Use of Certain Hazardous Sub-

stances in Electrical and Electronic Equipment eller på dansk: Begrænsning af anvendelsen af visse farlige stoffer i elektrisk og elektronisk udstyr.

RoHS forbød brugen af seks farlige stoffer i elektrisk og elektronisk udstyr fra 1. juli 2006, nemlig bly, cadmium, kviksølv, hexavalent chrom og de to bromerede flammehæmmere PBB og PBDE.

Forbuddet mod disse stoffer har ikke kun fjernet dem fra apparater solgt i EU. Også på andre markeder er de ved at blive udfaset. Det er simpelthen for besværligt at fremstille to forskellige produkter.

Imod anbefalinger

Det kan undre at forbudslisten ikke udvides med de fire stoffer. Det var nemlig anbefalingen fra Kommissionens eget konsulentfirma. Rapporten fra Øko-Institutet i Freiburg udgør det faglige grundlag for det nye forslag og diskuterer muligheden for at lade stoffernes fremtid afhænge af godkendelsesproceduren i REACH. Konklusionen lyder:

»I øjeblikket indebærer muligheden 'godkendelse under REACH' større usikkerhed end muligheden 'optagelse i RoHS'. Ved optagelse i RoHS giver man et klart signal om udfasning af stofferne. Det giver en mere direkte troværdighed for beslutninger om produktdesign som i høj grad er nødvendig for industrien. Derfor synes regulering af stofferne HBCDD, SCCPs, DEHP, BBP, og DBP i RoHS-direktivet mere passende end godkendelse under REACH.«

HBCDD er også et af ti stoffer som det statslige norske Forureningstilsyn foreslår forbudt i forbrugerprodukter.

»Tidsperspektivet for hvornår der vil

i elektronik

foreligge en regulering af HBCDD i EU er usikkert. Vi mener det er vigtigt at regulere HBCDD så snart som muligt,« skriver Forureningstilsynet i en redegørelse. Det vidtgående forslag er i øjeblikket til vurdering i det norske Miljøministerium hvor man blandt andet skal tage stilling til en anke fra EU om forslaget lovlighed, oplyser afdelingsdirektør Anne Beate Tangen til NOTAT.

Forsterskader

»Allerede nu burde man forbyde den bromerede flammehæmmer hexabromocyclododecane HBCD og phtalaterne DEHP, BBP og DBP,« siger Susanne Bruun Jakobsen, kemikaliemedarbejder i Det Økologiske Råd.

Hun henviser til at HBCD er skadelig for udvikling af fostres nervesystem, og at DEHP er hormonforstyrrende og klassificeret som fosterskadende og skadeligt for reproduktionsevnen.

»Fremsynede producenter har arbejdet målrettet mod udfasning af yderligere farlige stoffer. De har vist, at det er muligt at producere produkter og komponenter uden bromerede flammehæmmere, PVC og phtalater. Det er derfor en skuffelse at lovgivningen ikke tager handsken op og følger disse producenters udviklingsarbejde op med lovmæssige stramninger allerede nu,« siger hun.

En række danske organisationer har afgivet høringssvar til forslaget. Branche-fællesskabet for it, tele, elektronik og kommunikation ITEK under Dansk Industri har ikke i sit høringssvar kommenteret spørgsmålet om nye stoffer på forbuds-listen.

»Ingen er interesseret i at sælge noget der er farligt,« siger chefkonsulent for ITEK Carl Thørner.

Han peger på at de fire stoffer er sat på en særlig bilagsliste over stoffer som skal undersøges nærmere, og at det med fordel kan ske i henhold til reglerne i REACH.

»Vi skal være varsomme med reguleringer fra flere forskellige vinkler. Virksomhederne skal ikke tænke på om de arbejder i den ene eller den anden lovgivning,« siger han.

Forhandling

Om Kommissionens forslag bliver lov, eller om der kommer nye stoffer på forbuds-listen, afhænger af den politiske vilje hos EU's regeringer og i EU-Parlamentet.

Direktivet kommer på dagsordenen når miljøministrene mødes i foråret 2008 og forventes færdigbehandlet i efteråret. Det skal også godkendes af EU-Parlamentet. ♦

Elektronisk affald

EU er ved at ændre reglerne for affald af elektrisk og elektronisk udstyr. Der foreslås blandt andet et indsamlingsmål på 65 procent af affaldet fra 2016. Hidtil har der været krav om 4 kg. pr. borger, men i Danmark afleveres cirka 15 kg. Hvad angår husholdningsaffaldet, er man i Danmark ikke så langt fra de 65 procent. For erhvervsdelen findes ingen data.

En anden vigtig ændring i det såkaldte WEEE-direktiv (Waste of Electric and Electronic Equipment) vedrører listen over de produkter som er omfattet. Listen er nu formuleret meget løst, og fordi WEEE er et såkaldt minimumsdirektiv, har de danske myndigheder derfor kunnet lave sin egen fortolkning af hvad der er – og ikke er – el-affald. Det vil ikke kunne lade sig gøre i fremtiden, fordi produktlisten bliver totalharmoniseret, det vil sige udtømmende. Juridisk sker det at listen bliver et bilag til RoHS-direktivet som er et markedsdirektiv. Herefter kan de nationale myndigheder hverken lægge produkter fra eller til. Det vil sikre nøjagtig den samme definition i hele EU på hvad der er el-affald, men det vil også kræve mange ressourcer at diskutere om enhver ny elektronisk dims skal med på listen.

Elektronikindustriens brancheorganisation ITEK anfører i sit høringssvar at »listen stadig ikke er udtømmende, og det vil stadig være virksomhedens egen tolkning om den er omfattet eller ej.«

»En løsning kunne være, at alle elektriske og elektroniske produkter som hovedregel er omfattet. Der er der efter mulighed for at lave en negativliste over produkter, reservedele mm., der ikke er omfattet,« foreslår ITEK.

Begmand til Kommissionen

Den bromerede flammehæmmer deca-BDE skulle efter planen være forbudt i elektroniske artikler fra den 1. juli 2006, på linje med seks andre stoffer. Stoffet er under mistanke om at kunne medføre fosterskader og kræft og kan nedbrydes til andre stærkt problematiske, kemiske stoffer.

Men Kommissionen valgte at benytte en særlig paragraf til at ophæve størstedelen af forbuddet. Den danske regering gik til EF-Domstolen og blev bakket op af Sverige, Finland, Portugal og Norge.

Ifølge RoHS-direktivet kan et forbud kun ophæves, hvis der
1) ikke findes kemiske eller tekniske alternativer til stoffet eller
2) hvis ulemperne for miljø, sundhed og forbrugersikkerhed, som forårsages af alternativerne, overstiger fordelene.

1. april 2008 afgjorde EF-domstolen at deca-BDE skal forbydes.

Fremtidens teknologi i det vilde vesten

DET NYE EVENTYR. I 60'erne kom et nyt mirakuløst industriprodukt på banen. De nye fibre kunne så meget, for eksempel isolere fremragende og virke brandhæmmende som intet andet. Ikke sært at man jublede, og asbesten blev da også anvendt vidt og bredt i mange produkter. Sidenhen kom den store nedtur. De små fibre gav dødelig asbestose og kræft, og efter 20 års tovtrækkerier begyndte man i 1990'erne at ofre milliarder verden over for at slippe af med asbesten igen.

Nu er det nye nano-eventyr i gang. Det er ikke et enkelt produkt, men en hel teknologi der skal bringe revolutionerende nyskabelser på banen, inden for medicin, husholdning, industri og meget andet.

Der er store forhåbninger til nanoteknologi. Den sammenlignes med de fremskridt som udvikling af elektriciteten skabte i den industrielle revolution. Måske kan den blive nøglen til en ny vækst-æra for industrien, og dermed også økonomien – hvis man altså skal tro de mange dokumenter med løfter og visioner fra ministre og forskere i en række lande.

Men er der også en risiko? Og gør man nok for at undersøge det, sammenholdt med de mange ressourcer, som i disse år bruges på udvikling og forskning i at bruge teknologien?

Ikke lært sin lektie

Nej, det gør vi ikke. Det mener i hvert fald

lektor Anders Baun fra Danmarks Tekniske Universitet (DTU). Han er specialist i risikovurdering af kemikalier med særligt fokus på nanomaterialers mulige miljøpåvirkninger. Siden 2004 har han koordineret DTU's tværfaglige forskning i risikovurdering af nanomaterialer.

»Når man bruger under ti procent af budgettet på potentielle risici, så har man ikke lært sin lektie ordentligt. Det her er et nyt og uopdyrket område. Man kommer til at tage beslutninger uden fuld videnskabelig dokumentation,« siger han, men tilføjer:

»Det er vigtigt at starte med at sige at nano er mange forskellige ting. Det vi interesserer os for når vi snakker risiko, er

Anders Baun koordinerer forskning i risikovurdering af nanomaterialer på Danmarks Tekniske Universitet. »Man kommer til at tage beslutninger uden fuld videnskabelig dokumentation,« advarer han.

Ingen aner om de nye nanopartikler skader mennesker eller miljø, selv om der allerede findes flere hundrede produkter på markedet med nanopartikler. EU's kemikalie-lovgivning holder slet ikke i forhold til nano, siger ekspert på området.

nanopartikler og ikke nanoteknologi som sådan.«

Nanopartikler er partikler i størrelsesordenen fra 1 nanometer til 100 nanometer. Og det er småt. En nanometer er en milliardtedel af en meter – det skulle svare til den længde en mands skægstubbe vokser i den tid det tager at føre barberkniven op til ansigtet!

Det interessante er at når et stof optræder i nanostørrelse, får det nye egenskaber. De nye egenskaber giver nye muligheder, men måske også nye risici.

»Tag et stof som titaniumdioxid. Det er helt ufarligt i forhold til en traditionel risikovurdering og bruges i al hvid maling. Men i nanostørrelse får det andre egenskaber. Det kan blive en katalysator og lave iltforbindelser, og de kan gå i forbindelse med andre ting,« forklarer Anders Baun.

Den teknologi bruges allerede i dag i for eksempel solcreme. Det er effektivt, og det er let at smøre ud, men de små partikler i solcremen kan måske gå gennem huden.

Mange år før vi ved

Solcreme er kun et af mange nano-produkter som allerede i dag findes på markedet. Og der kommer hele tiden flere til. En international opgørelse viser at der i 2006 var registreret 212 produkter. Det voksede til 580 i 2007, og til 803 i 2008. I Danmark regnede man i 2006 med 343 produkter. Især sprayprodukter og rensningsmidler er blevet populære. Men listen tæller også tennisskotskjere som næsten intet vejer, men alligevel er superstærke, og sportstøj med nano sølvpartikler som fjerner bakterier og dermed undgår at sokker og bluser lugter af sved.

Men er det farligt eller hvad?

»Det er det videnskaben i dag er ved at finde ud af. Men det tager mange år at dokumentere hvis det er en risiko,« siger Anders Baun.

Studier indtil nu har mest fokuseret på risikoen ved indånding i lungerne og især for de mennesker som arbejder i produktionen af nanomaterialer.

Man har konstateret at mus og rotter kan få betændelser i de indre luftveje når de optager fibre fra kulstofnanorør. Men kritikere indvender at man har proppet så mange nanofibre ned i musene at uanset hvad man putter ned i de samme mængde-

der, så kan man ikke undgå at blive syg. Nanorør er fibre, og dem er man meget opmærksomme på efter erfaringerne med asbestfibre. Et studie fra juni 2008 viste for første gang af nogle typer af nanorør giver de samme forstadier til kræft som asbest. Men det gælder kun en type af nanorør, mens de samme effekter ikke sker med andre typer.

»Men der er mange studier som viser effekter på celleniveau, og andre effekter end dem man forventer fra tilsvarende kemikalier,« siger Anders Baun.

Tests duer ikke

»Alt dette vedrører humanbiologi, altså virkninger på menneskers sundhed. Når det gælder konsekvenserne for miljøet, har man ikke erfaringer med partikler,« fortæller Anders Baun.

Sammen med kolleger og studerende på DTU arbejder han på at teste nanopartikler i vandmiljøer. I forskellige lokaler er opstillet akvarier hvor alger og daphnier svømmer rundt og udsættes for nano i udmålte doser.

»En sikkerhedsrapport i REACH skal også indeholde en miljøvurdering. Men de testmetoder vi bruger i dag, duer ikke til nanopartikler. Tests med partikler opfører sig anderledes i vand, for eksempel klumper de sammen. Det er også et uafklaret spørgsmål om nanopartikler i miljøet vil kunne reagere på andre kemikalier og forstærke deres effekter,« siger Anders Baun.

Nanoprodukter kan efter gældende lov sendes på markedet på lige fod med andre forbrugerprodukter, det vil sige uden nogen forhåndsgodkendelse.

I princippet er nanomaterialer dækket af kemikalierereguleringerne i REACH, men det er ikke så ligetil. For det første kan det være et problem at mængderne er for små til at komme ind under registreringspligten på 1 ton pr. producent pr. år. Men problemet kan også være at et stof faktisk er godkendt i REACH

»Kemisk set kan det være samme stof som er registreret og godkendt, men hvis du bruger det i nanoform, virker det anderledes. Risikovurderingerne i REACH holder ikke, for tests er ikke designet til nano,« siger Anders Baun.

Derfor er det nødvendigt, mener han, at stille krav om nye former for risikovur-

Meget mindre end mikro

Nanopartikler er partikler i størrelsesordenen fra 1 nanometer til 100 nanometer. Og det er småt. En nanometer er en milliardtedel af en meter – det skulle svare til den længde en mands skægstubbe vokser i den tid det tager at føre barberkniven op til ansigtet!

dering når det gælder nanomaterialer. Og så i EU-Parlamentet er politikerne begyndt at røre på sig og kræve ændringer af lovgivningen vedrørende nanopartikler. Parlamentet ventes i april eller maj 2009 at vedtage en såkaldt initiativbetænkning som opfordrer EU-Kommissionen til at komme med forslag til at stramme op.

Ikke muligt at stoppe

»Man er nødt til at finde en balance mellem at stoppe helt, eller bare at køre løs. Vi kunne sagtens leve uden de fleste af de nuværende nanoprodukter, men jeg er helt sikker på at der ligger så mange miljøforbedrende ting i nanoteknologien at det ville være en fejl at forbyde det,« siger Anders Baun fra DTU.

I stedet går han ind for anvendelsesbegrænsninger og illustrerer det med en flise, en klud og tre forskellige flasker. Den ene indeholder sprayvæske, med den anden kan man sprøjte en almindelig væske, mens den tredje indeholder en slags creme. Ligesom kluden består indholdet i de tre flasker af nanopartikler som forhindrer snavs i at sætte sig på flisen.

»Men der er ingen grund til at tillade de produkter hvor risikoen er størst for at få partikler ned i luftvejene. Man kunne for eksempel indføre en anvendelsesbegrænsning på sprayflasker, og hvis man senere finder ud af at det ikke er farligt, kan man give tilladelsen.«

Hvorfor ikke gå den anden vej og kræve en specifik tilladelse før et nanoprodukt må markedsføres?

»Det er næppe praktisk muligt. Hvis man husker hvor lang tid det tog at få vedtaget REACH, så vil det være en meget radikal ændring og derfor ikke sandsynlig foreløbig. Jeg er mere pragmatisk og siger at man må bruge de redskaber man har i dag,« siger Anders Baun. ♦

Velkommen til risikosam

DET SVÆRE VALG. Vi er omgivet af kemikalier i en grad, så forskerne er begyndt at tale om at vi lever vores liv i en »kemisk suppe«. I alle døgnets 24 timer er vi eksponeret for kemikalier i mad, emballage, sæbe, cremer, byggematerialer, møbler, computere, mobiltelefoner, vaskemidler, lægemidler, brændstoffer, sprøjtemidler og så videre i én uendelighed. Der er meget stor forskel på, hvor skadelige hvert enkelt af disse kemikalier er for vores sundhed, men det er helt sikkert at de samlet set udgør en risiko.

Kemikalierne er en forudsætning for vores moderne livsstil og samfund. Hvis vi fortsat vil have et højteknologisk samfund, er der ingen farbar vej uden om brugen af kemikalier. Spørgsmålet er derfor hvordan vi som enkeltpersoner og samfund bedst muligt håndterer de risici der følger med vores produktion af goder og nødvendigheder.

Risiko og afmagt

I 1986 formulerede den tyske sociolog Ulrich Beck sin teori om risikosamfundet. Beck mener, at vi har forladt den moderne tidsalder, der var præget af fremskridtsoptimisme – altså af troen på at teknologien og videnskaben ville gøre verden bedre og bedre at leve i. Vi har i dag opdaget at udviklingen også har en bagside. Vi har opdaget at samtidig med at vi frembringer samfundsmæssige goder, producerer vi også miljømæssige, klimamæssige og sundhedsmæssige risici. Som samfund kan vi se truslerne, men vi har samtidig en oplevelse af at vi ikke kan gøre noget ved dem!

Hvem skal gøre noget?

Det skyldes blandt andet at forbruget er individuelt, mens den risiko det medfører, er kollektiv. Det er mig der får glæde af min flyrejse til Thailand, men vi skal alle sammen leve med det CO₂-udslip turen medfører. Min 'personlige forurening' oplever jeg som en dråbe i havet – ikke som årsag til forureningsproblemet. Hvem har ansvaret? Løsningen bliver nødt til at være global for at give mening.

Hvad skal vi gøre?

En anden grund til at vi oplever afmagt over disse nye risici, er at de er diffuse. Andelen af drengbørn der fødes med misdannede eller fraværende kønsorganer, er steget eksplosivt de sidste 20 år. Men årsagen er uklar. Det har noget

med hormonforstyrrende stoffer at gøre – men er det pesticider fra landbruget, østrogenlignende stoffer fra kosmetik, bilos, medicin eller en helt syttende ting der gør udslaget? Der er ikke nogen klar sammenhæng mellem en årsag og virkning, og det gør det svært at handle. Vi kan ikke frygte et specifikt stof eller en specifik virksomhed, men må leve med en ubestemt angst for en diffus risiko.

Hvad ved vi overhovedet?

Modernitetens tro på fremskridtet hang snævert sammen med en tro på videnskaben. I risikosamfundet er det svært at opretholde denne tillid. Beck mener at vi-

denskaben har svigtet: »Videnskaben er blevet til en garant for en global forgiftning af menneske og natur.« (Beck, 1997, s. 94)

Videnskaben opfinder i samarbejde med industrien nye stoffer og materialer, som vi ikke ved om er skadelige for mennesker. Videnskaben fastsætter grænseværdier for nogle stoffer – men grænseværdierne betyder reelt at vi accepterer at folk bliver 'forgiftet' i små mængder. Det er særligt et problem fordi grænseværdierne gælder indholdet i enkelte produkter og ikke den samlede kemikaliepåvirkning et menneske bliver udsat for. Du modtager kemikalier fra et væld af produkter, som muligvis hver for sig ikke er så farlige,

fundet!

Bagsiden af velfærdssamfundet er miljømæssige, klimamæssige og sundhedsmæssige risici. Som samfund kan vi se truslerne, men vi har samtidig en oplevelse af at vi ikke kan gøre noget ved dem.

men tilsammen kan være decideret giftige for dig.

Videnskaben kan ikke skrives i ental. Vi oplever hver dag, at videnskabsfolk er uenige om meget væsentlige risici – tag bare klimadebatten. Som samfund har vi ikke noget objektivt grundlag for at forholde os til risikoen ved for eksempel kemikalier. Den eneste vej til viden går via videnskabelige undersøgelser – så vi kan ikke undvære eksperterne, selvom vi ved de også mangler viden eller måske via deres ansættelse har andre interesser i kemikalier end forbrugerne har.

Konklusionen må være at beslutninger om håndtering af risiko altid er politi-

ske – både når de træffes af producenter, videnskabsfolk, nationalstater og EU. Beslutningerne er udtryk for *politiske afvejninger* af hensyn til sundhed, indtjeningsmuligheder, samfundsøkonomi og andre interesser.

På tværs af klasser og grænser

Den globaliserede økonomi forhindrer effektiv statslig regulering af kemikalieproduktionen, og der ser ud til at være vilkår på vilkår i risikosamfundet, der lammer vores handlekraft. Er der slet intet håb for en ny politik i risikosamfundet? Her skal peges på tre mulige veje.

For det første giver det anledning til

håb, at de store risici i dag opleves *kollektivt*. De gælder på tværs af classeskel og landegrænser. Hormonforstyrrende stoffer i franskproduceret sæbe og kosmetik udgør både en risiko for bistandsklienten på Lolland og direktøren i London. Der er derfor en mulighed for, at afsløringen af stoffer eller produkter, som er skadelige, kan få forbrugerne til at reagere. Efterhånden som flere og flere kemiskandaler oprulles i pressen, kan man håbe at flere og flere vil forsøge at forbruge politisk for at mindske risikoen for både dem selv og samfundet.

Aktivism og forbud

For det andet er globaliseringen ikke kun økonomisk, men også i stigende grad politisk. Civilsamfundet har en mulighed for at danne en modvægt til det globale marked. Miljøbevægelserne kan for eksempel samarbejde på tværs af landegrænserne og udveksle informationer. Det kan medvirke til at skabe en reel politisk debat i offentligheden om hvad det er for en verden vi gerne vil have. Vil vi have en verden der sætter hensyn til arbejdspladser og indtjening over hensynet til det enkelte menneskes sundhed og fertilitet – og over hensynet til klimaets stabilitet?

For det tredje er der tegn på at verdens regeringer, EU og de store internationale organisationer begynder at forholde sig til kemikalier og klimaspørgsmål, som reelle politiske problemer. REACH er, sine mulige mangler til trods, et forsøg på at lave en lovgivning der pålægger producenten at bevise et stofs uskadelighed før det må anvendes i industrien. Det er vigtigt at vores politikere ikke overlader de vigtige beslutninger om brugen af kemikalier til markedet – og heller ikke til videnskaben alene.

»Undskyldningernes tidsalder er forbi, når alt kan kontrolleres og er menneskeskabt. Der findes ikke længere nogen objektiv tvang, medmindre vi tillader det.« (Beck, 1997, s. 371) ♦

Læs mere om risikosamfundet:
Ulrich Beck (1997): *Risikosamfundet – på vej mod en ny modernitet*, Hans Reitzels Forlag
Jacobsen, Juul, Laursen & Rasborg (1998): *Sociologi og modernitet*, Forlaget Columbus

En ny og omfattende regulering af alle kemikalier i EU blev vedtaget i december 2006. Den trådte i kraft 1. juni 2007 og vil være fuldt gennemført i 2022.

Loven forkortes REACH. Det står for Registration, Evaluation and Authorisation of CHemicals – registrering, vurdering og godkendelse af kemikalier.

Der er tale om den hidtil største lov i EU's historie. Diskussionen varede i næsten ni år, og resultatet blev en tekst på ikke mindre end 849 sider som samler 40 hidtidige love.

REACH bygger på princippet om at det er producenterne og importørerne som har ansvar for information om stoffernes egenskaber og risikoen ved deres anvendelse. Stoffer må kun anvendes hvis producenterne kan bevise at de ikke er skadelige, og farlige stoffer skal erstattes hvis der findes alternativer.

Disse overordnede principper gælder dog ikke i alle tilfælde. Forbruger- og miljøorganisationer kritiserer at det lykkedes den magtfulde kemiske industri med en energisk lobbyindsats at udhule reglerne og indføje en masse undtagelser og smuthuller.

Vi gennemgår her hovedpunkterne.

Det handler EU's kemikalielovgivning om

REGISTRERING. REACH vil føre til registrering af flere kemikalier end i dag. Producenter og importører skal registrere de stoffer som produceres i mængder over 1 ton pr. år. Uden registrering må de ikke tages i brug. »Ingen data – intet marked«. Oplysningerne bliver tilgængelige i et centralt register. Samtidig med registreringen skal producenterne levere oplysninger om miljø- og sundhedseffekter og om risikoen ved at bruge stoffet.

I dag er der cirka 100.000 kemiske stoffer på det europæiske marked. Hidtil har der kun været krav om registrering af nye stoffer, det vil sige stoffer som er taget i anvendelse efter 1981. I dag findes der viden om cirka 3.000 af disse nye stoffer. Med REACH kommer der også registrering af de gamle stoffer.

MEN: Kravet om registrering gælder kun for de stoffer som produceres eller importeres i mængder over 1 ton. 70.000 stoffer går dermed helt fri for registrering. Selv små mængder kan være problematiske, blandt andet når de optræder i kombination med andre stoffer (coctail-effekt)

Registreringen vil således omfatte cirka 30.000 stoffer, men for over halvdel – stoffer produceret i mængder under 10 tons, bliver der kun tale om overfladisk information som ikke er tilstrækkelig til en ordentlig risikovurdering. Producenten kan nøjes med at give 'tilgængelig information'.

Vurdering

Hvis kemiske stoffer produceres eller importeres i mængder over 10 tons, skal stofferne ikke kun registreres. Producenterne skal også vurdere stoffets virkning på mennesker og miljø og risikoen ved anvendelse. De skal indsende en udførlig sikkerhedsrapport til et nyoprettet Europæisk Kemikalieagentur i Finland.

Agenturet skal i samarbejde med nationale myndigheder kontrollere de indsendte data. Myndighederne efterlyser

eventuelt mere viden for at kunne afgøre om brugen af stofferne bør reguleres. Myndighederne skal desuden tage stilling til om de foreslåede dyreforsøg er nødvendige.

MEN: Producenterne får selv ansvaret for at fremlægge data- og sikkerhedsvurderinger. Deres oplysninger skal ikke bekræftes af nogen uafhængig instans. Myndighederne skal kun tage stikprøver på fem procent af sikkerhedsrapporterne.

Godkendelse

Særligt problematiske stoffer må kun anvendes efter godkendelse. Det gælder stoffer som er:

- svært nedbrydelige, bioakkumulerende og giftige stoffer (PBT stoffer)
- meget svært nedbrydelige og meget bioakkumulerende stoffer (vPvB stoffer)
- kræftfremkaldende, skadelige for arveanlæg eller skadelige for reproduktionen (CMR-stoffer)
- lige så problematiske som de tre oven-

nævnte grupper, f.eks. hormonforstyrrende stoffer.

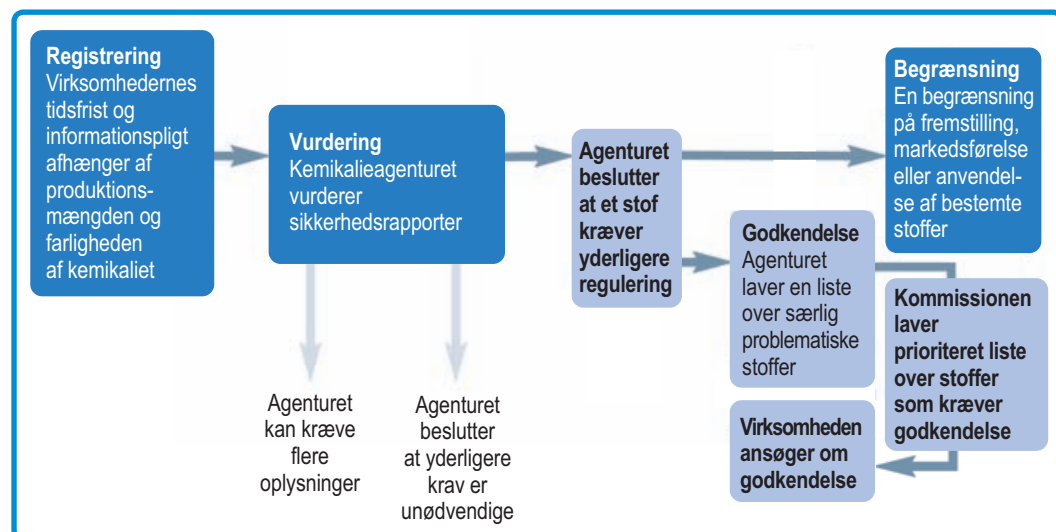
De farlige stoffer optages på en særskilt liste som Kemikalieagenturet løbende opdaterer. Producenterne skal, for at opnå godkendelse, dokumentere at anvendelsen er sikker, og anviser mulige alternativer til stoffet. Farlige stoffer skal erstattes af mindre farlige hvis sådanne findes.

Hidtil har der ikke været en godkendelsesordning på kemikalieområdet, som der for eksempel er på fødevarerområdet. Det har været op til myndighederne at bevise at et bestemt stof udgør en sikkerhedsrisiko.

MEN: Der vil fortsat være mulighed for at producere farlige stoffer, også selv om der findes mindre farlige alternativer. Det er kun PBT- og vPvB-stofferne som er underlagt kravet om substitution (at de skal erstattes af mindre farlige stoffer når disse findes).

Når det gælder en række CMR-stoffer og hormonforstyrrende stoffer, er myndighederne forpligtet til at godkende dem

Oversigt over procedurerne i REACH

Et kemisk stof skal registreres hvis det er en del af et (importeret) forbrugerprodukt – et eksempel herpå er viskelæder med duft.

hvis producenten kan dokumentere at de produceres under 'tilstrækkelig kontrol'. Ganske vist skal industrien udarbejde en plan for substitution af disse stoffer, men de er ikke forpligtet til at følge den.

Kemikalier i forbrugerprodukter

REACH sigter mod at få registreret de kemiske stoffer allerede hos producenten/ importøren, det vil sige før det er afgjort hvilke produkter kemikalierne ender i. Men et kemisk stof skal også registreres hvis det er en del af et (importeret) forbrugerprodukt – og hvis stoffet ikke i forvejen er registreret. Det gælder dog kun hvis det er meningen at stoffet skal *afgives* ved brug af produktet. Eksempler herpå er viskelæder med duft eller bleer med lotion.

MEN: Der er ikke krav om registrering af stoffer som afgives *utilsigtet* – for eksempel afdampning af phtalater fra plastiklegetøj eller bromerede flammehæmmere i computerskærme. Stoffer kan også frigives når de ender som affald – men heller ikke det er omfattet af registreringsreglerne.

Information og ansvar

Alle oplysninger om registrerede stoffer vil være frit tilgængelige på Kemikalieagenturets hjemmeside, herunder testresultater. Agenturet vil også lægge oplysninger ud f.eks. om foreslåede dyreforsøg, så forskere eller andre, som måtte have videnskabelige oplysninger, kan fremkomme med disse før forsøgene udføres, og vedr. stoffer der bliver omfattet af krav om godkendelse, for at få oplysninger om mulige alternative stoffer og teknologier.

REACH forpligter desuden virksomhederne til at bruge kemiske stoffer som det

er anvist af deres leverandører. Hvis disse hemmeligholder anvendelsen, skal virksomhederne selv gennemføre en sikkerhedsvurdering og anvende stoffet forsvarligt. Det er nyt at virksomhederne får et ansvar for brug af kemikalierne.

MEN: Ikke alle oplysninger i producenternes sikkerhedsrapporter bliver tilgængelige. Producenterne kan i en række tilfælde undlade offentliggørelse af 'fortrolige oplysninger'.

Producenter, importører og brugere af kemikalier får ikke fuldt ansvar for stoffernes sikkerhed. Hvis blot de kan sandsynliggøre at stofferne ikke udgør en risiko i de mængder der bruges i et bestemt produkt til et bestemt formål, kan de få lov at sælge dem.

Forbrugerne har kun ret til at få information om de farligste kemikalier i produkterne – ikke om alle kemikalier. De skal selv bede om dem. Der er ikke krav om at oplysninger om farlige stoffer skal stå på produkterne.

Undtagelser

REACH gælder ikke for

- Radioaktive stoffer
- Fødevarer
- Pesticider
- Brændstoffer
- Affald
- Medicin
- Kosmetik (skal vurderes i forhold til miljøet, ikke i forhold til sundhed). ♦

Læs mere

REACH-forordningen på dansk:
http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/da/oj/2007/L_136/L_13620070529da00030280.pdf

1. januar 2009:

Listen over alle præregistrerede stoffer offentliggøres. Herefter går virksomhederne i gang med selve registreringen efter princippet: Jo mere der produceres, og jo farligere stoffet er, jo tidligere registrering.

1. juni 2009:

Begrænsninger indføres for visse farlige stoffer. Første liste over stoffer som kræver godkendelse.

1. december 2010:

Deadline for registrering af stoffer der produceres 1000 tons, samt CMR-stoffer over 1 ton, samt miljøfarlige stoffer over 100 tons.

1. juni 2013:

Deadline for registrering af stoffer der produceres 100 tons eller mere af om året.

1. juni 2018:

Deadline for registrering af stoffer der produceres et ton eller mere af om året.

Siden sidst

Der sker hele tiden nyt i forhold til de emner vi skriver om i NOTAT. Her fortæller vi kort om nogle af de seneste initiativer og beslutninger.

Tekst: Sven Skovmand

Parlamentet går imod spil på nettet

EU-Kommissionen har længe ønsket at liberalisere markedet for spil og har blandt andet kritiseret den måde som Danske Spil (tidligere Tipstjenesten) virker på.

Denne holdning har vakt bekymring i Danmark, idet man frygter at en stor del af markedet vil blive overtaget af engelske bookmakere der kan tilbyde bedre gevinstchancer, fordi de ikke har de samme forpligtelser over for sport og kultur som Danske Spil har.

Danske Spil får nu støtte af Parlamentet der den 10. marts med 544 stemmer mod 36 støttede en betænkning der var udarbejdet af Christel Schaldemose fra Socialdemokraterne.

Betænkningens udtrykte en skarp kritik af Kommissionens planer om spil på nettet. Denne spilleform kan styrke kriminalitet og være til fare for især børn, hedder det i betænkningen.

EU-styrke ud af Tchad

På et møde den 12. marts besluttede EU's forsvarsministre at EU-styrken i Tchad skal trækkes tilbage efter 15. marts hvor styrkens mandat ophører.

Opgaven med at sikre områdets flygtninge fra Darfur-provinsen i Sudan overgår nu til FN. I den kommende FN-styrke vil dog indgå 2.000 af de 3.600 EU-soldater der indtil nu har vogtet området.

Man frygter i øvrigt at situationen vil blive forværret i de kommende uger, efter at den internationale straffedomstol i Haag har krævet den sudanesiske præsident Bashir dømt for forbrydelserne i Darfur.

Denne beslutning som mange har udtalt kritik af, har foreløbig ført til at 13 humanitære organisationer har måttet forlade Darfur-området.

Læs mere i Notat for februar 2009 om det militære samarbejde eller søg i artikelarkivet på www.notat.dk.

Tillader lavere moms i restauranter

På et møde den 10. marts vedtog EU's finansministre at medlemslandene kan nedsætte deres moms til 5,5 procent inden for visse serviceområder – først og fremmest restauranter.

Hele seks lande erklærede dog at de var uenige i beslutningen, og at de ikke vil udnytte muligheden for den lavere moms.

Både Danmark og Tyskland indtog denne holdning.

EU støtter den russiske gasledning

Problemerne med at få naturgas fra Rusland har ikke fået EU-Kommissionen til at gå imod den planlagte russiske gasledning der skal gå under Østersøen til Tyskland.

I et interview som den lettiske energikommissær Andris Piebalgs gav til Anna Libak i Ugebrevet Europa den 19. februar, sagde han at EU har en klar interesse i at modtage gas der kommer direkte fra Rusland og derfor ikke giver problemer som dem man har oplevet med Ukraine.

Gasledningen skal stå klar allerede i 2011 og vil kunne transportere 55 milliarder kubikmeter gas eller cirka 40 procent af de 137 milliarder som EU i øjeblikket indfører fra Rusland.

Kommissionen støtter også et sydligere ledningsprojekt – South Stream. Det skal føre 30 milliarder kubikmeter naturgas fra Rusland under Sortehavet til Bulgarien, hvorfra det skal gå videre til Østrig og Italien.

Derimod er der begrænset interesse for projektet Nabucco der skal føre gas fra Centralasien gennem Tyrkiet og derefter gennem Bulgarien, Rumænien og Ungarn til Østrig.

Den manglende interesse skyldes at der er uklarhed om hvor gassen skal komme fra, og hvordan projektet skal finansieres.

Læs mere i Notat for juli 2007 om klimakrisen eller søg i artikelarkivet på www.notat.dk.

Næste nummer om Kulturpolitik

Kulturpolitik er nationalt område og slet ikke omfattet af det europæiske samarbejde. Og så alligevel. Gennem mange andre bestemmelser og domme fra EU-Domstolen har EU nu fået ganske stor indflydelse på området. NOTAT ser på kulturpolitikken i lyset af reglerne om fri konkurrence i det indre marked.

Hvornår blev TV2 en sag for EU?

Alle i den danske medieverden ventede sidste år spændt på en afgørelse fra EU-Domstolen. Den skulle afgøre hvorvidt TV2

havde modtaget for mange penge af den danske stat. Var støtten til TV2 en ulovlig statsstøtte til en privat virksomhed, eller var det helt lovlig kulturpolitik at støtte en halvoftentlig fjernsynsstation? Dommen kunne have betydet total bankerot for TV2, men endte med at støtten blev frikendt. TV2 og seerne i Danmark kunne ånde lettet op.

Men hvornår og hvordan var det lige præcis at dansk fjernsynspolitik blev en sag for dommerne i Luxembourg?

Giganternes interesser på spil

Underholdningsindustrien bliver tiltagende domineret af stadig større giganter. De store amerikanske giganter og de europæiske ditto har store interesser på spil, når EU definerer hvad der er kulturpolitik og industripolitik. Mange frygter at kulturel mangfoldighed går tabt i den stadig større koncentration af magt over medierne.

Kampen om ophavsretten

Ophavsretten er central i kulturpolitikken. Hvem har retten over den kunstneriske produktion, udøveren, selskaberne, forfatteren eller? Det handler om mange penge, fordi det afgør hvem der skal tjene pengene på f.eks. bøger, musik, video, TV mm?

Det handler også om markedet skal bestemme eller om det er hensynet til kulturel mangfoldighed som vejer tungest?

I Danmark har nationale forvaltningsorganer som KODA, Gramex og Copydan varetager interesserne for dem der har rettighederne. Disse organer har altid været en torn i øjet på EU-Kommissionen som mener at de er i strid med det indre marked.

Svar på quiz:

1-a, 2-c, 3-a, 4-b, 5-c, 6-c, 7-b, 8-c, 9-b, 10-a

Test din viden

Svarene kan du finde i artiklerne inde i bladet, eller se de rigtige svar på side 31.

1. Hvornår træder/trådte EU's nye kemikalielov REACH i kraft?	a) 1. juni 2007	b) 1. juni 2009	c) 1. juni 2011
2. En af Europas største kemivirksomheder hedder...	a) TESCO	b) AMRO	c) BASF
3. Stoffet Bisphenol A er under mistanke for at være	a) hormonforstyrrende	b) miljøskadeligt	c) allergifremkaldende
4. Hjemmesiden sinlist.org indeholder en liste over	a) umoralske handlinger	b) farlige stoffer	c) »miljøbøder« til virksomheder
5. Hvilket køkkenredskab kan afgive farlige stoffer?	a) kaffemaskine	b) elektrisk peberkværn	c) teflonpande
6. Skal alle kemikalier registreres ifølge den nye regulering?	a) Ja, alle	b) Kun de farligste	c) Kun hvis der produceres over 1 ton/år
7. I hvilke mængder skal et farligt stof indgå i et produkt, for at forbrugerne har ret til information?	a) 1 procent	b) 1 promille	c) uanset mængden
8. Hvilken dansk myndighed tager sig af kemikaliekontrol?	a) Forureningstilsynet	b) Sundhedsinspektionen	c) Miljøstyrelsen
9. Hvor ligger EU's nye kemikalieagentur?	a) Hamborg	b) Helsinki	c) Milano
10. Hvad kalder man det når et farligt stof erstattes af et mindre farligt?	a) substitution	b) selektion	c) suggestion

